

MEGJELEN MINDEN VASÁRNAP.

Előfizetési feltételek:

Egész évre frt 10.—

Félévre » 5.—

Negyedévre » 2.50

Egyes szám ára 20 kr.

A HÉT

TÁRSADALMI, IRODALMI ÉS MŰVÉSZETI KÖZLÖNY.

SZERKESZTI KISS JÓZSEF.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

BUDAPEST,

VII. ker., Erzsébet-körut 6. sz.

Hirdetések

felvétele ugyanott.

Kéziratok nem adatnak vissza.

—☉— Budapest, november 1. ☉—

Krónika.

— október 30.

Az én halottam.

Az eső bekergetett a kávéházba. Még dúdolom magamban az imént hallott vidám opera-áriát, még kikopogom a márványasztalon a balletbetét tánczütemeit. Gondolok jobboldali szomszédnőm fekete szemeire... már harmadszor kerültünk egymás mellé... és érzem még zsebkendőjének finom illatát. De egyszerre csak megborzongatja valami a lelkemet és ólom-sulylyal nehezedik reám. Elmosódik minden benyomás, fázom bensőleg. Ugy vágyódom valamire — nem tudom: mire? Midőn a pinczér elém áll, mohón kérek tőle szivart és egy csésze teát.

Az első téa!

Izléstelen dekorációkkal túlhalmozott füstös teremben kavarom, szürcsölöm, idegen emberek rajában. Ez az első csésze abból az aranyszínű narkotikumból perspektívát nyit a hosszú éjszakák sorára, melyeken hamarabb alszik el a tűz a kályhában s a lámpa lángja, mint én. Ez a forró ital hevíti ilyenkor testemet, lelkemet és a szpiritusz nyalakodó kék lángjai világítanak. Belebámulva ebbe a nyugtalan lidércz-tűzbe, átengedem magamat álmainknak, kétségeimnek, éretlen pesszimista gondolatainknak. Ezzel az első csésze teával megnyitom az én téli saisonomat, valamint az a hideg, csöndes eső odakünn végleg elmosza az idej nyár posthumus melegét, költészetét.

Az első eső.

Láthatatlanul lebeg a sűrű éjszakai levegőben, finom csöppjei oda tapadnak a nagy ablaküvegre és hangtalanul folydogálnak rajta végig. Az utcán átsuhan még egy-egy elkésett árnyék, nesztelenül. A gázlámpák körül ködös pára kör lebeg, a lángok mozdulatlanok üveg-falaik mögött. Ide benn a kávéházi lárma is csak tompán morajlik. Az emberek ujságot olvasnak, vagy szó nélkül bámulnak maguk elé. Sűrű, béna melancholia köröskörül, magamban is. Az őszi eső lelki rheumát okoz.

Átellenben egy nyitott, kivilágított üzlet. Fekete árnyékok, világos pontok látszanak belül. Megerőltetem a szememet s a nagy erőlködésben — virágillatot érzek. Üde, friss virágok illatát. Fiatal leányok koszoruba kötik a halottak számára. Sok a halott, éjjel-nappal kell dolgozni számukra.

Szegény halottak! A friss virágok, miket sirjaikra tesznek, nem az ő számukra valók. Az élő ember könnyit velők a lelkén, midőn a multak emlékének koszorúval áldozik. Övék csak ez a nyirkos levegő, ez a fagyos víz, mely áthat a hantokon, át a korhadt koporsó-fődeleken.

Messze földön, idegen országban egy egyszerű sír-obelisztk emelkedik. Majd tesznek erre is friss koszort, az őszi eső ezt is átjárja mostan. Ez a mérhetetlen szomorú vízfátyol összeköt most ezzel a sírral. Az én halottam nyugszik benne, az én egyetlen halottam s ehhez is másnak van jussa, más embernek a kötelessége, hogy november elsején hozzá elzarándokoljon.

Szegény, szerencsétlen Stephanie! Nem volt érdemes élned, nem volt érdemes meghalnod! Egy nő, oly szép, mint a milyen jó és oly jó, hogy nem lehetett hosszú életű! Művésznő, kiben az istenség szikrája égett, gazdag lelkű nő, a ki gazdaggá tett valamennyiünket. És mégis — járunk nap nap után a dolgaink után, élvezünk örömet és bút, küzdünk, henyélünk, lelkesedünk és csüggedünk, mind tenélküled és nem érezzük soha, hogy te úrt hagytál volna életünkben.

Ott Prágában él egy derék ember, jó ember, tudós ember, a ki folyton a csillagokat vizsgálja. Midőn egyszer letekintett a földre, meglátta a te szemeidet. Szakember volt, megbecsülte őket. S november elsején minden bizonynyal balkarjára fűzi a neked szánt pompás koszort, jobbjára szép fiatal feleségét, úgy keres föl téged egy miatyánk tartamára. Pedig ez az ember részese a te tragédiában. Tegnap nyomta tiszta homlokodra az első csókot s ma már elveszített. A menyasszonyi koszorud még nem hervadt el, midőn sirodra tette le a gyászkoszoruját. S ma boldog családapa és nyugodtan vizsgálja a csillagos eget. Ott vannak még valamennyien — tudós ember nem hisz a csillaghullás babonájában. Ez az ember nem érdemli meg, hogy az ő karjai közt haltál meg.

És itt vagyok én. Tárczámban névjegyek, jegyzetek és bankók között elrejtve a te utolsó arcképed az utolsó istenhozzáddal. A névjegyek, jegyzetek és bankók minden nap megfordulnak a kezemben, de a te képedet soha sem veszem észre. Megszoktam, mint a külső lapon a monogrammat — disznek, csecsebecsének; ha nem volna meg, mást tennék a helyébe. Járok az operába és hallom más művésznőktől az ariákat, melyekkel te arattál tapsokat, érdekelnek a szép fekete szemek, melyekből idegen nők idegen lélekkel tekintenek rám.

Halottak napján a holtak elhagyhatják sirjukat. Ne kelj föl. Hideg, sötét a sírod, idefönn még sötétebb. Nem látnál egyebet, mint végtelen közönyt. A te életed nem hagyott nyomot, halálad tragédiája el van feledve. Szép, forró hangod elhangzott a sivatagban, más csalógány zeng most az ágon. Hallottam atyádat, a kinek életcélja szállt veled sirba, vidáman kacagni, láttam anyádat, amint kis hugodon folytatja számításait, melyeket rajtad kezdett. Nem találsz te a világon semmit, semmit a te mivoltodból, csak észbontó szépséged halvány, hideg mása van meg egy kopott pénztárcza rájárában, mellözve, elfelejtve.

Milyen szép ez a kép is. Rajta van a te nagy szemid mélységes tekintete, mely mintha olvasta volna, mi van a csillagokban megírva. Hullámos, hamvas sűrű hajad, melynek illatától megittasultam! Üde, piros ajkad, melynek zengő szava oly sokszor hatott a lelke mélyéig. Szép voltál, szomorú voltál, egy fényes hulló csillag, de az emberek nem sajnálják a csillagot, a mig csillag van az égen.

Az élet egoizmusa kegyeletlenül tapos a sirokon és öngazolásaul kitalált egy mesét az időről, hogy az minden sebet meggyógyít. Hazugság. Az ember lelke gyarló és kicsiny, nem képes valóban érezni. Sohasem gyászol, sohasem fáj igazán, pedig tartozik vele a holtaknak. És százszorosan gyarló az a lélek, melyet a te veszteséged sem tudott örök gyászra tanítani.

Sok, sok év után ma először elevenedett föl bennem emléked. Nézem a képet, mely dicsőséged tetőpontján ábrázol s úgy veszem észre, hogy az is elváltozott. Szelid, nyugalmas, kibékült a kifejezés rajta, olyan, a milyen lehettél a ravatalon.

Ha van eszmélés a siron túl, ne sajnáld kora haláladat. Nincsen fény a földön, hideg, önző emberek között, amely fölérne azzal a szomorú glóriával, melylyel a halál homlokod övezte.

Kóbor Tamás.

Egy korán elhunyt költő sirjánál.

(Halottak napján).

*Mig közöttünk jártál,
„Szegény!” volt a neved:
Most kebelbarátid
A dicső istenek.
Ők vesznek, ölelnek,
Mosolyognak reád;
Kínálják a nektárt,
Égi ambróziát.*

*Mig közöttünk jártál,
Amnyit se mondhatok,
Hogy meg lett volna a
Betevő falatod!
De mindennap rágták
Éhes elleneid
Nagy, nemes szivedet
Reggeltől estelig.*

*Kinek a köve ez —
E sirhalmok fölött?
Fényben, lángban lobog
Ezer csillag között?
Mig közöttünk jártál:
Tapogattál — vakon...
Hogy mily koldus voltál,
Ki sem is mondhatom.*

*Megállnak előtted
Hölgyek, ifju urak,
Kezével mindenik
Csak nevedre mutat.
Nem egy érző lélek
Még sirat igazán.
Itt meg — a kutya se
Ugatott volna tán.*

*Most a neved költő,
Műveid remekék;
A hazának hagytaál
Mérhetlen kincseket.
Mig közöttünk jártál:
Elkerült az okos,
Most sírod mindennek
Csak örömet okoz.*

*Köved csinos emlék,
Nagy művész faragá.
A pénzt reá bőven
Bál, hangverseny raká.
Egy két toppot, hoppot
Nem sajnált senki sem.
Hogy örülsz is rajta
Odafele —: meghiszem!*

Tolnai Lajos.

Halál.

— Bourget. —

Ha van boldog, ha van, a kit irigylek én,
Az olyan az, ki él s nem töpreng életén,
Ki hagyja, hogy a sors letépjen napot, órát,
— Mint engedi a fa, hogy a szelek leszóráják
S elhordják messzire megsárgult levelit —
S nem sóhajt: minden év és nap, mely letelik,
Közels s közelb viszi a percchez, melybe' végkép
Eloszlik, mint az árny, elfoszlik, mint a légkép!

A kit nem fojtogat az oldhatlan talány,
Mely írva áll alant és fönt az ég falán,
A ki nem-rémülön tapossa útunk rögjét,
Melynek határain ott tátong két öröklét
— Az, mely a kis időt, mit eltölt idefönn,
Előzi s az a más, a mely, utána jön — :
Oh annak szép lehet s vig minden percze rüpte,
Hisz rontani a márt, a holnap nincs előtte.
A holnap, igen, az! A lét oly kurta itt,
Hogy holnap oszlanak e-földi álmaid.
Holnap lehuny a szem, mely most kinyitva nagyra,
Holnap bús homlokod' az eszme odahagyja,
S az, a mi te valál, árnyékba, ködbe dől,
Hová az emberek milljója egyre gyűl...
Pokol vagy semmiség? új harcz vagy mennynek élte?
Mi vagy, zord utazás, melynek nincs visszatérte?

Radó Antal.

A csőd.

Irta: HOMUNCULUS.

Az ÜGYVÉD UR: (53 éves), asztalára hajlik. Kezében nagy papír-olló; előtte nagy levél-halom.

A SEGÉD UR: (31 éves), egy irománnyokkal és törvénykönyvekkel megrakott asztal előtt ül; szokása szerint lázasan titkolja a semmittevést.

Az ASSZONY: (29 éves), kalappal a fején, karmantyúval a hóna alatt bejön, éppen a keztyűit gombolgatja.

ASSZONY: (megsemmisítő pillantást vet a segéd felé, gyöngéden homlokon csókolja a férjét): Kész vagy?

ÜGYVÉD: Óh, hiszen mondtam, hogy csak egy félóra mulva... (az ollót csattogtatja) sok dolgom van még....

ASSZONY: Megvárlok. (Leül, háttal a segédnek.)

ÜGYVÉD (leveleket bontogatva; fontoskodó hangon): Ezentul nem úgy lesz mint régen. Reformálni fogjuk az irodát. Megkésztetett erővel fogunk dolgozni, — hallja, segéd ur?

ASSZONY (hanyagul): Uj klienst fogtál?

ÜGYVÉD: Nem klienst, hanem egész csődöt. Az elnök kinevezett tömeggondnoknak, — az igazságszolgáltatás terén szerzett érdemeim elismeréséül.... Nagyon csinos csőd....

ASSZONY: Ah? Ez kedves dolog! (Gondolkozik) Rendelhetek egy uj téli kosztümöt?

ÜGYVÉD: Majd meglássuk. Előbb az aktívákat kell összeszámítanom. Ez a gaz Rigó, mielőtt bementa volna a csődöt, iszonyúan pusztított a tömegben.... (dühösen) az én csődtömegemben!

ASSZONY (meghökkenve): Rigó?

SEGÉD (gúnyosan köhög.)

ÜGYVÉD: A mi kis Rigónk. Rigó Jakab és társa....

ASSZONY (mélységesen hallgat. Hosszu szünet után): Szegény Rigó — megbukott?

ÜGYVÉD: Oly alaposan, mint kevés európai előtte. Azt hiszem, be is fogom egy kicsit csukatni. Alávaló módon pocskolta a pénzt....

ASSZONY (jó sokáig bizalmatlanul nézi férje munkáját): Mit csinálsz?

ÜGYVÉD: Rigó leveleit olvasgatom.

ASSZONY (hirtelen felszökik helyéről, sápadtan, elálló lélegzettel): Leveleit?

ÜGYVÉD: (óvatosan felvág egy rózsaszínű borítékot): A csődtömeggondnok jogosítványai közé tartozik, hogy felbonthatja a vagyonbukott postaküldeményeit....

ASSZONY (zavartan simogatja a homlokát, félénken): A régi leveleit is?

ÜGYVÉD (jökedvően): Hogy kérdezhet egy fiskálisné ily csacsiságot? Csak azokat a leveleket olvasom, a melyeket a csőd megnyitása óta küldtek neki.... érted?

ASSZONY (lassan visszaiül helyére. Habozva): Mikor — került csődbe — Rigó?

ÜGYVÉD: Három nap előtt.

ASSZONY: Úgy! (felsóhajt) ez érdekes.... (kedves kíváncsisággal) tehát azok a levelek, a melyeket négy nap előtt irtak hozzá....

ÜGYVÉD (oktató hangon): azokhoz semmi közöm. Érted? Hacsak meg nem késtek a postán....

ASSZONY: A postán? Én azt hiszem, a posta nagyon megbízható.

ÜGYVÉD: Persze, nagyon megbízható.... (A rózsaszínű levelet olvassa, dühösen az asztalra csap.) Hjah, persze, így nem csoda.... A gazember! Ötszáz forintos ékszerekkel dobálódzott!

ASSZONY (idegesen): Mi az?

ÜGYVÉD: Valami hölgyecske ir itt Rigónak.... Megköszöni az ékszert, a mit adott.... Három nappal

a csőd előtt még ötszáz forintos ékszereket ajándékozgatott!

ASSZONY (önfeledten kifakad): Ékszert? A nyomorult!

ÜGYVÉD (dühösen): Igen, a nyomorult! És ki is fizette, — az én tömegemből! Vissza fogjuk perelni az ékszert, a tömeg számára....

ASSZONY (hevesen): És ki az az arczátlan nő?

ÜGYVÉD (szintúgy): Muczus a neve! Hát tisztességes leány-asszonynak való név ez? Muczus — lónév!

SEGÉD: (tollal a szájában, aktával a kezében lép az asztalhoz): Tessék aláírni! (A levelek közt keresgél.) Van itt még egy ilyenfajta levél.... láttam.... (gonosz pillantást vet az asszony felé, azután egy halványzöld levelet dob az asztalra.)

ASSZONY (elhalványodva támaszkodik az asztalnak, — hirtelen elhatározással elkapja a levelet, a melyet karmantyujába rejt. Félre): Elkésett a postán!...

ÜGYVÉD: (idegesen felpillant): Mi az? Mit csináltak?

ASSZONY (kedvesen, de lélegzet nélkül): Te.... te sokat dolgoztál ma.... nem engedem.... gyere sétálni....

ÜGYVÉD (bizalmatlanul): Mit jelent ez?

SEGÉD: Óhó, a levél!... elvette ő nagysága....

ASSZONY: Nem igaz! Nem gondolhatsz felőlem....

ÜGYVÉD (ostobán): Mit nem gondolhatok?

SEGÉD: Egy zöldboritékú levél volt itt, a melynek az írása csodálatosan hasonlít ő nagysága irásához. Csodálatosan hasonlít.... Az ember azt hihetné, hogy ő nagysága írta Rigó urnak!

ÜGYVÉD (csodálkozva): Rigónak? (Dörgő hangon) Asszony!

ASSZONY (kezébe hajtja homlokát és mélységesen hallgat.)

ÜGYVÉD: Felelj!

ASSZONY: Nem igaz! Semmi sem igaz! Ő hazudik. Ő mindig hazudik.

SEGÉD (hevesen): Tessék csak megnézni a levelet!

ÜGYVÉD (fenyegetően csattogtatja ollóját): A levelet! A levelet, ha mondom!

SEGÉD (dühösen): Igen, a levelet!

ASSZONY (kétségbeesetten néz körül. Nagyszerű posesz a segédhez): Győztél áruló! (Férjéhez): Isten veled, — megyek édes anyámhoz!

ÜGYVÉD: A levelet, ha mondom!

ASSZONY: Majd bátyám el fogja neked hozni.... Megyek....

ÜGYVÉD (elállja az ajtót): Egy lépést sem!

ASSZONY (megbotránkozva): Óh — meg akarsz ütni? Ez kellett még! (sír.)

ÜGYVÉD (meghökkenve): De asszony!

ASSZONY: Jól van, mindent meg fogsz tudni. Elmondok mindent, — de csak neked, négy szem közt... Neked felelek, de nem ennek az embernek....

SEGÉD: Ahá!

ÜGYVÉD (dühösen): Mit aházik maga? Menjen ki! Menjen a dolga után! A járásbíróshoz végrehajtásokat sürgetni....

SEGÉD (gúnyosan vállat von, azután el.)

ÜGYVÉD: Nos? Hol van az a levél?

ASSZONY: A levél? A levelet rögtön megkapod.... A levelet megkapod, de előbb hozass nekem egy kocsit....

ÜGYVÉD: Kocsit?

ASSZONY: Mert a törtétek után egy perczig sem maradhatok.... (szemeit törli) haza megyek....

ÜGYVÉD: De igazán.... nem tudom.... legyen hát eszed, te gyermek....

ASSZONY (zokogva): Óh, én nagyon boldogtalan vagyok.... Minden úgy történt, amint az az ember mondta.... Most már látom....

Az új hercegprimás.

— október 30-án.

ÜGYVÉD: Melyik ember?

ASSZONY: A segéd!

ÜGYVÉD: Mi dolgod a segéddel?

ASSZONY: A te segéded áruló... Elárult volna téged már régen, ha nem volnék olyan asszony, a milyen vagyok... Tízszor mondtam már neki, hogy ne jöjjön többet a szemem elé, — azt is mondtam, hogy egyedül téged szeretlek...

ÜGYVÉD: Ah, most kezdem érteni... persze, a gazember... most emlékszem... azért vigyorog mindig úgy rám?

ASSZONY: Egyre kinez tolkodásával... Azt mondja: lehetetlen, hogy egy fiatal, szép asszony, egy ilyen kopasz krampuszt szerethessen...

ÜGYVÉD: Kopasz krampusz? Aljas rágalom! Nem is vagyok kopasz, csak a homlokom nagy...

ASSZONY: Ó azt mondja, hogy kopasz vagy, hogy zsarnok vagy, a ki hiábavaló féltékenységgel keseríti meg az életemet...

ÜGYVÉD: Óh, a szemtelen! Asszony, mondd magad: keserítettelek valaha?

ASSZONY: (*halk, panaszos hangon*): Ma délben is, mikor megjött a pósta, ide mutatta nekem ezt a levelet. Egy halványzöld, ostoba levelet... Hanem az irás hasonlít az enyémmhez... annyi igaz... Mindenik asszony írása hasonlít egy kicsit a másíkhöz...

ÜGYVÉD: Hadd lám!

ASSZONY: Azt mondta: majd meglássa, hogy a férje nem bízik magában. Meglássa, ha kezébe veszi ezt a borítékot, a melynek az írása kicsit hasonlít az önéhez, meg fog vadulni, mint a bika...

ÜGYVÉD: Mint a bika? A gázember!

ASSZONY: Nem igaz! mondtam. Az én férjem, mondtam, az én férjem gavallér ember, a ki nemes bizalommal viseltetik a hitvestársa iránt, igen azt mondtam!

ÜGYVÉD: Jól mondtad!

ASSZONY: Az én férjem, mondtam, annyira bízik a feleségében, hogy csak rajtam állana, hogy olvasatlanul megégesse ezt a rongyot...

ÜGYVÉD: És mit felelt ő, a nyomorult?

ASSZONY: (*buzgón*): Képzeld, a nyomorult arczomba nevetett és azt mondta: no, ha ez igaz, akkor azt is elhiszem, hogy férje megérdemli, hogy ilyen szép, fiatal asszony hú legyen hozzá! Igen, azt mondta!

ÜGYVÉD: Hej, csak volna itt az az ember, — hogy kitenném most a szűrét! (*kinyitja az előszoba ajtaját*).

SEGÉD: (*zavartan visszarántja a fejét*).

ÜGYVÉD: (*szigorúan*). Jöjjön be — maga!

ASSZONY: (*halkan*): Irgalmas ég segíts! (*hirtelen elhatározással kirántja a levelet a karmantyúból és oda nyújtja férjének*). Itt van a levél!

ÜGYVÉD: Segéd úr, látja ezt a levelet?

SEGÉD: No, csak olvassa el!

ÜGYVÉD: (*egy felséges mozdulattal olvasatlanul a tűzbe dobja a levelet*).

ASSZONY: (*némán férje keblére borul*).

SEGÉD: (*önfeledten*): Ez bolond!

ÜGYVÉD: Segéd ur: ön el van bocsájtva!

Elég, hogy valamely dolog hihetetlen legyen, hogy a nő biztosra vegye.

*

Azon a napon, amikor barátunk hibáinkkal hozakodik elő mások előtt és nem előttünk, megszűnt bennünket szeretni.

*

A büszkeség olyan, mint az uszályos ruha; bármily isteni termetet fedjen is különben, piszkot seper fel maga után.

Mosdósy.

Az emberi társadalom történelme nem mutathat fel nagyobb szabású alkotást, szilárdabb alapon álló szervezetet, mint a katolikus egyház hierarchiája. Magán hordja ez az örökkévalóság bélyegét, mert lépésről-lépésre haladt előre s minden századból letört magának egy darabot, hogy szervezetét tökéletesítse. Találón mondja ezért róla Macaulay: E rendszer biztosítani fogja a katolicizmus életét még akkor is, midőn idővel az ausztráliai utazó London romjaihoz jön, hogy uti naplójába lerajzolja a London-Bridge összeomlott ivazeteit.

De hát miért oly nagy az egyház az ő hierarchikus rendszerével, hogy még Macaulay lángelméje is az örökkévalóság bélyegét üti reá?! Nagy azért, mert ezredévvvel megelőzte korát s a demokrácia eszméje mindig a legtisztább felfogásban nyilatkozott meg benne.

Az egyház volt az, mely hierarchikus rendszerében először nyitott szabad tért minden tehetségnek. Nem ismert osztálykiváltságokat, születési előnyöket, de megkoronázta a szellem fölényét. Ő volt az első, aki felszabadította az egyénben az erkölcsi erőt, hogy az minden előítélettől és osztálykiváltságtól menten, szabadon érvényesülhessen.

Minden tehetség számára nyitva tartja az utat az egyházfejedelmi székeken keresztül egészen a pápai trón magaslatáig. A verseny szabad s a vetélkedés nemes tornájából győztesen az fog kibontakozni, a ki társai között a legnagyobb. Ime, ez az a rendszer, mely 17 századdal előzte meg a demokratikus eszmék terén a francia forradalmat!

*

A mi a nagy katolicizmusnak a pápai trón, az a mi szemünkben a primási szék. Mert az esztergomi érsek nemcsak a magyar katolikus egyház feje és főpásztor, hanem egyuttal oly politikai tekintély is, aki a legmagasabb közjogi méltóságokkal van felruházva. Az a primási szék a legmagasabb méltóság tehát, a melyet egy becsvágyó elme, egy törekvő tehetség ambíciója életcél gyanánt maga elé csak kitűzhet.

Ez a *carrière* zenitje; a közpályán való emelkedés tetőpontja. S tekintélyének súlyát, nimbusának rágyogását csak emelheti az a körülmény, hogy nem a születési előnyöknek osztálykiváltsága, hanem a tehetségnek, a férfijellem erkölcsi értékének diszes pályabére.

Csak a legközelebbi multban is egy egyszerű polgári család gyermeke ült ezen az egyházfejedelmi trónuson, a ki tehetségeinek erejével, jellemének határozottságával emelkedett a született hercegek sorába. S midőn azt az ismeretlen nevet, a melyhez sem ősi emlékek, sem családi tradíciók nem fűződtek, egy dicsőségben gazdag mult után átadta a történelemnek, a magyar közvélemény kíváncsian, vetette föl a kérdést, vajjon ki fog lépni püspökeink sorából a székesfehérvári iparos fiának örökébe?!

*

De épen az a körülmény, hogy a közvélemény ezt a kérdést felvethette, bizonyítja leginkább, hogy a primási széknél erős harcra kellett provokálni. Nem volt meg a katolikus egyház püspöki karában az a kimagasló alak, akit multja és egyénisége e vezérszerepre önként predesztinált volna. A közvélemény csak a kérdést tudta felvetni, de a feleletet megadni nem tudta rá. A vélemények megoszlottak s ez az oka, hogy a jelöltek személyében előállott az az »embarras de richesse«, mely püspökeinket egymásután léptette a jelöltek sorába.

Kezdetben Schlauch és Samassa mérköztek a küzdőterén. A nagyváradi püspök zseniálitása küzdött Samassa erélyével. Csakhamar azonban az egri érsek neve állott egyedül a jelöltek listáján, mert politikai körökből az a hír szivárgott ki, hogy Samassa a kormány jelöltje.

Annyi tény, hogy Samassa érdekében kérdést intéztek a kuriához, de a római udvar válasza határozottan kedvezőtlen volt.

Ekkor merült fel Hidassy Kornél és Vaszary Kolos jelöltsége. Az előbbi kőszai hírek bizonyultak, az utóbbi azonban a félhivatalos demontázsára még mindig tartja magát. S ha csakugyan igaz az, hogy Samassát Rómában végleg elejtették, nem lehetetlen, hogy a kormány az egri érseknek oly módon kíván elégtételt nyújtani, hogy az új primást a magyar püspöki karon kívül keresik és találják meg a pannonhalmi főapát személyében.

*

De ha esetleg Vaszary jelöltsége sem lenne komoly kombináció, örömmel ragadjuk meg mégis ezt az alkalmat, hogy a legtekintélyesebb magyar tanítórend főnökét lapunkban bemutatassuk. A jövő reményeit csak előlegezhetjük neki, de multjának érdemeit mindenki föltétlenül elismeri.

Oly szerzetesrendnek főnöke, a mely rend alkotmányos monarchiánkkal egykorú, s a melynek tagjai örök érdemeket szereztek maguknak hazánk kulturális történelmében s ha a rendtagok bizalma méltónak találta őt a legmagasabb szerzetesi méltósággal kitüntetni, akkor valóban kifogástalan papnak és szerzetesnek kell lennie egy jószívű ember személyében.

Mert már a képviselőválasztás is valami, hanem a rendfőnök választás, az ám csak az igazi! Nincsen olyan vőlegény, a ki annyi gonddal tanulmányozná mennyaszszonya hajlamait, kedélyállapotát, lelki világának berendezését, mint a rendtagok a leendő főnököt.

Megkövetelik tőle a tudományos hírnevet, az erkölcsi tekintélyt, a feddhetlen jellemet s a szolgálati érdemeket. S még ez mind nem elég, hogy a rendtagok bizalommal helyezték kezébe sorsukat, az értelmi előnyöknek egyesülni kell benne a szív jó tulajdonságaival. A tudásban benne kell lenni annak a humánus gondolkodásu, érző szívű embernek is, a ki nemcsak főnökük, hanem szerető atyjuk is lesz egyuttal.

Aki ezen a retortán keresztül szüremlik, arról bátran elmondhatjuk, hogy legalább is emberileg tökéletes.

Vaszary kiállotta a próbát s ennél jellemzőbb dolgot aligha mondhatnánk róla.

*

Egy szegény keszthelyi szücsmester fia, a kit szívének hajlamai vittek a tanító szerzetesek rendjébe. Már 1869-ben igazgatója volt a győri főgymnáziumnak. Megnyerő modora, jóindulata, szíve biztosítá részére az egész város osztatlan szeretetét.

Rendtársai körében föltétlen népszerűsége tett szert s midőn a főapáti méltóság érett gyümölcsként az ölőbe hullott, ez a magas méltóság az egyszerű szerzetesnek modorán és igényein mitsem változtatott. Nem rendfőnök, de testvér volt minden társaival szemben, s így nem csoda, hogy a benczések oly gyengéd megindulással beszélnek róla, mint a gyermekek atyjukról.

A politikai élet mozgalmaitól visszavonult, de a hazafiság tiszta motivumai égnek és lángolnak minden szavában és cselekedetében. Lapozza át bárki Vaszary történelmi munkáit, s meg fog győződni, hogy ha van azokban elfogultság, azt csakis a nemzeti intézmények kultuszának rajongó szeretetében találhatja fel.

Egyesíti magában a jó papot és a jó hazafit a művelt kedélyű tudóssal. Esméinek idealizmusa mindig meg fogja őt óvni attól, hogy valaha köznapivá legyen. Ez a nemes idealizmus volt emelkedésének és váratlan carriérjének egyedüli rugója. Mert igaza van a francia bölcsnek: La victoire est toujours à l'ideal! H.

Apróságok Vaszary Kolosról.

Mikor köztudomásúvá lett, hogy Vaszary Kolos lesz a primás, egy ismerőse azt mondá: hazafias, jó embert ültetnek a hercegprimási székre.

A jó ember fogalmában benn van Vaszary egész lényének magyarázata. A jó ember nem lehet más, mint jó hazafi, nem lehet türelmetlen, nem lehet gögős. S a kiknek szerencsájuk van őt ismerni, azok mind ismerik hazafias szellemét, melyet egyrészt történelmi tankönyveivel, másrészt a tanári katedrán élő szóval terjesztett. Műérzékét dicsérik a restaurált tihanyi és rédei templomok; bőkezűségét az ujonan épített győri és esztergomi főgymnáziumok, a szentiváni kisdudóvó intézet; gazdálkodó hajlamát és helyes felfogását azok a befektetések, melyeket a benczésrend birtokain és Balaton-Füreden eszközölt. Hat év alatt annyit épített, annyit javított, mint más huszonöt esztendő alatt sem; bátran mondhatjuk, hogy negyedszázad késedelmét ő hozta helyre néhány esztendő alatt.

Megszokta, hogy keveset beszéltesse magáról, azért még csak ezután fogják őt sokan megismerni s áldani azt, hogy éppen ő rá jutott az első kath. főpapi méltóság. Mi, akik ismerjük, tudjuk, minő szerény méltóságában is, milyen nyájas, kedves mindenkivel szemben, akit neki bemutatnak, soha sem felejtve el azt, a miről oly hamar meg szoktak feledkezni a magas polcra jutott emberek: hogy szegény fiú volt hajdanában.

Rendesen kis körök méltatták figyelemre tehetségét s ezek ajánlata vitte őt előbbre, a nélkül, hogy ő igyekezett volna elsőnek, vagy el akarta volna tolni az útból a kapaszkodókat.

*

Mikor pápai tanár volt, megválasztották a megyebizottságba. Mint választott megyei szónok üdvözlé akkor az ujonan kinevezett főispánt, a kinek tiszteletére fáklyás-zenét rendeztek.

A főispán lejött a fáklyás tömegbe, hogy szemtől-szembe álljon a szónokkal, a ki ékes mondatokban rajzolta a főispán és a közönség hazafias kötelességét. (A provizórium idejében volt). Egyszerre csak torkon ragadja őt a főispán. Égett a bekecsének préme. Vaszary azonban nem jön zavarba, hanem rákiált a tapogató főispánra:

— Ne oltsa el méltóságod, hadd jelképezze ez a tűz annak a szeretetnek lángját, mely bensőnkben önért lobog.

— Nem találtam még ilyen improvizátorra, mondá a főispán, megölelve a szónokot, a ki ilyen kritikus pillanatban így kivágta volna magát.

*

Ujabb időben már nem láttuk esti sokadalmakban, mert a mióta egy nagy betegségen gázolt keresztül, azóta rendkívül vigyáz az egészségére. Az örökösre még nagyobb gondja van hűséges komornyikjának, Gyurinak.

Régi embere neki, pedig nem olyan öreg ő kelme. Peczkés bajusza és simára borotvált arca legényes külsőt ad neki. Talán még legényszámba is menne, ha rátartós volna magára, de a szeme gazdáján van örökösen; szinte gyámság alatt tartja a féltett egészségét. Nem csoda, ha így örzi őt Gyuri, mert ilyen gazdát nem kap széles e világon.

Ez a folytonos gondoskodás és a legapróbbakra kiterjeszkedő aggodó figyelem olyan összetartozóság képzetét költé az ő ragaszkodó szívében, a melyent legfőlebb egy primadonna férjénél vagy impresszáriónál tapasztalhatunk, a ki így beszél: nem éneklünk, nem szerződünk, koloraturánk stb.

Gyuri Vaszary Kolost már győri igazgató korában szolgálta.

Mikor Vaszaryt megválasztották főapátnak, Győr intelligens körei lakomát rendeztek ünneplésére s az új főapát szokása ellenére tíz óra után ment haza a kolostorba.

Gyuri nyitotta ki az ajtót, az aggodó Gyuri, kinek első dolga volt gazdájára keményen ráfordulni:

— Úgy! Már nagy urak vagyunk? Főapát lettünk? Hát már nem kell vigyáznunk az egészségünkre, mi? Kinek lesz több baja miatta, mint nekem?

*

— Bizony Gyuri, nemsokára kimegyünk Pannonhalmára, ott aztán a te dolgod lesz a borotválás, mert Szent-Mártonban nincs arra való borbély, — mondá Vaszary a komornyiknak másnap.

— Megtanulom, méltóságos uram.

Néhány hét telt bele, a míg rákerült a sor arra, hogy nem a rendes győri borbély, hanem Gyuri borotválja meg gazdáját.

A dolog egészen jól ment.

— Ejnye, de jól megtanultad a borotválást Gyuri! szolt a főapát.

— Bezzeg sokat vesződtem vele, a míg bele tanultam. Ugyancsak megnyúztam egy párszor szegénynek az arcát...

— Kinck?

— Hát az édes apámnak... veté oda Gyuri nagy lelki-nyugalommal.

Bizony az ő jó gazdája kedvéért keményebb dolgoktól sem riadt volna vissza.

*

Az a férfi, ki a természet romlatlan gyermekeit így meg tudta nyerni, bizonyára meg fogja nyerni egy ország ragaszkodását. Kik eddig nem ismerték Vaszary Kolost, rövid idő multán őszinte, lelkes hűveivé válnak. A nemzeti kulturának egy áldozatkész apostolatát fogják benne megismerni.

Janus.

Bum-Bum.

Irta: JULES CLARETIE.

Első fejezet.

A gyermek halaványan, kinyújtózkodva feküdt fehér ágyacskájában, s láztól megnagyobbodott szemei oly beteg merevségével néztek, kik már látják azt, ami a halandók tekintete elől még rejtve van.

Az anya, ki az ágyacska fejénél ült s ujjaiába harapott, hogy hangosan föl ne zokogjon, fájdalommal terhes szívvvel nézte a betegség menetét a kicsikének lesóványodott arcán, az apa pedig, a munka megedzett embere, alig tudta visszatartani a pillái közt előszivárgó könyeket.

A nap fényesen és tisztán tört fel az égre s szép juniusi reggelnek verőfénye hatolt be a Rue des Abesses kis szobájába, hol Jacques és Madelaine Legrand házastársak gyermeke, a kis Ferencz, feküdt halálos betegen.

Ferike hét esztendő volt. A szőke rózsás gyermek ezelőtt három héttel még oly vidám és friss volt, mint a veréb; — de egy este egyszerre csak lázasan, égő kezekkel, lüktető fejjel vitték haza a kerületi iskolából, s azóta nem kelt föl az ágyból. Mikor lázrohamai alatt kifényesített cipőcskéire tekintett, melyeket anyja gondosan odaállított a sarokba, több ízben mondá: »Ferike cipőit félre tehetitek. Nem húzza föl többé. Nem megy többé az iskolába — soha többé!«

Ekkor az apa közbeszólt: »csak nem beszélsz oly bolondokat Ferike«, az anya pedig a vánkösba rejté szőke haját, halavány arcát, hogy a gyermek ne hallja zokogását.

Ez éjszaka a kicsinek nem volt láza; de az orvost két nap óta különös körülmény nyugtalanította; a gyermek annyira elhagyta magát, mintha hét esztendejével már teljesen megunt volna az életet. Bágyadtan, közönyösen feküdt ágyán, sovány arcát érzéketlenül forgatta vánkösán ide-oda, és semmit sem akart enni. Keskeny, halavány ajkai nem húzódtak el mosolyra, nagy, réveteg szemei mintha a távol messzeségbe merültek volna, mintha valamit, vagy valakit keresett volna...

— Talán már az eget látja megnyílni, gondolá Madelaine összeborzadva.

A gyermeknek kevés teát, kevés gyümölcsnedvet, kevés húspépet akartak adni, — semmit sem fogadott el.

— Mit szeretnél Ferike?

— Semmit!

— Ebből az állapotból okvetlenül föl kell őt ráznunk, mondá az orvos. Ismerik gyermeküket. Igyekezzenek okvetlenül találni valamit, ami a kis testet ismét fölélénkíthetné, a már a felhők után szálló lelket ismét a földre hívhatná.

Ezzel távozott.

»Igyekezzenek találni valamit.« Igen, a derék emberek ismerték gyermeküket. Tudták, mily örömet szerzett nekik az, ha vasárnaponként a sövényeket megkoppaszthatta s este virággal megrakodva apja vállán haza lovalgathatott, vagy ha a Champs-Elyséesen a szegény emberek ingyen-helyéről nézhette a »zsinóron belül« játékszerekkel játszó gazdag gyermekeket. Jacques Legrand képeket, aranyozott katonákat, kínai árnyék-képeket vett Ferikének, az alakokat kivágta, telerakta vele az ágyacskát, megtánczoltatta őket előtte, s mindent megkísérlett, hogy fiát megnevetesse, míg ő maga majd elfakadt sirva.

— Látod, itt a pojácza, hopszasza, trallala...

Ez meg itt egy tábornok... emlékszel, mikor a Bois de Boulogneban azt az egyenruhás tábornokot láttuk?... Ha megiszod ezt a kis húskivonatot, igazi tábornokot veszek neked posztóból valót, aranyvállrojtos igazi egyenruhával. Akarsz ilyen tábornokot?

— Nem kell, mondá a gyermek, láztól kiszáradt hangon.

— Vagy akarsz pisztolyt, golyós pisztolyt, vagy nyilat?

— Nem kell, ismétlé a gyermek, szinte kegyetlen határozottsággal. S mindenre, amit ajánlottak, paprika-jancsira, léggolyóra, mindenre azt mondá: »nem kell... nem kell... nem kell...« mig szülei kétségbeesetten néztek egymásra.

— De hát mi kellene Ferike? kérdezte anyja. Valamit mégis csak szeretnél. Mondd meg a kedves mamának.

Leborult a kis beteg vánkósára, s halkal mormott valamit fülébe, mintha titkot rejtegetnének.

Ekkor a gyermek különös kifejezéssel emelte föl fejét, kinyújtotta kezét egy ismeretlen tárgy után, s egyszerűre vágyó, esdeklő és parancsoló hangon mondá: »Bum-bumot akarom, Bum-bumot akarom!«

Második fejezet.

Bum-bum!

A szegény Madelaine megrémülve nézett férjére. Mit mondott a kicsike! Ismét fantáziált? — ismét előfogta a borzasztó láz?

Bum-bum!

Nem tudta, hogy e szavak mit jelentenek, de nagyon megijesztette, hogy a gyermek most ezt ismételte folytonosan, beteges makacssággal, mintha előbb nem merte volna vágyát nyilvánítani, amihez pedig legyőzhetetlen szívóssággal ragaszkodik.

— Igen, Bum-bumot, Bum-bumot! Bum-bumot akarom!

Az anya görcsösen ragadta meg az apa kezét, s eltorzult arcczal sutogá neki:

— Mit jelent ez Jacques? A gyermek már nincs magánál.

A munkásnak kemény arcán csodálkozó, de egyszerűsággal boldog mosoly ragyogott, — mint mikor az elítélt előtt fölcillan a szabadulás lehetősége.

Bum-bum! Még jól emlékezett arra a husvéthétfőre, mikor Ferivel a czirkuszban volt. Mintha most is hallaná a kicsinek üde, gyermeki kaczagását, mikor a clown, az aranycsillagokkal telehintett clown, akinek fekete ruhájához aranybarna szárnyak voltak hátul erősítve, nagy ugrálásokkal megjelent a porondon, a lovászmesternek kecsesen a lábára hágtott, azután bukfcenczet vetett; vagy amikor egy csomó hegyes süveget dobált föl a magasba, s fejével fogta föl őket. A gyerek elragadtatása azonban akkor érte el tetőfokát, mikor a clown minden sikerült mutatvány után ezt a szót: Bum-bum! oly széles mosolylyal mondta ki, hogy szája a két füléig húzódtott.

Valahányszor Bum-bum föllépett, a czirkusz zajos tetszésnyilvánulásoktól viszhangzott. S a gyermek ezt a Bum-bumot szerette volna most látni, ezt a clownt, aki annyi embert megnevettetett a czirkuszban, s a kis Ferinek is oly gyönyörűséget okozott, és aki most nem láthatja őt, mert elgyengülve, erejét vesztetten fekszik fehér ágycsakkájában.

Jacques Legrand este aranytól csillogó paprika-jancsít hozott a gyermeknek, melyet egy finom játék-kereskedésben vett nagyon drágán. A játékszer négy napi keresményébe került, de odaadta volna érte hús, harmincz napnak a keresményét, sőt egész élete munkáját, ha mosolyt varázsolhatott volna a kis beteg halavány ajkaira.

A gyermek egy ideig csak nézte a ragyogó pojáczát, amely ott feküdt ágyán, azután szomoruan mondá: »Ez nem Bum-bum! Én Bum-bumot akarom látni!«

Szerette volna Jacques a gyermeket lepedőbe burkolni, s úgy vinni a czirkuszba, hogy megmutathassa neki a clownt, amint a csillárok ragyogó fényénél mutatványával a közönséget mulattatja.

Ezt ugyan nem tehetette, de ennél valami jobb jutott az eszébe. Elment a czirkuszba, megtudakolta a clown lakását, azután félénken, lassan nekiindult a Quartier Montmartre-nek, a clown lakásába. Jacques merészet és nagyot gondolt — de az opera művészei, a színészek és színésznők nem játszanak-e sokszor az előkelő emberek termeiben! Lehet, hogy a clown eljön a kis Ferihez, s egy jó napot szerez neki. Kérjen érte amit akar. S azután mit árt az Jacques Legrandnak, akármilyen fogadtatásra talál is Bum-bumnál.

Csakhogy Jacques itt nem Bum-bumhoz, hanem Moreno urhoz tért be, aki könyvekkel, rézmetszetekkel s más csecsebecsékekkel telerakott lakásban lakott, szeretetreméltó elegáns ur volt, s őt olyan szobában fogadta, mint amilyen az előkelő orvosok dolgozószobája szokott lenni.

Jacques, aki a clownt nem ismerte meg mindjárt, zavarodottan forgatta kalapját kezében. Az elegáns ur csak várta mit akar, végre nagynehezen előhozakodott mentegetőzésével. Persze nagyon furcsát kért... alig bírta elmondani... de egy gyermek élete forgott szobában... egy kedves kis gyermeké... aki nagyon okos... mindenben első az iskolában... csak a számtanban nem... a számtant nem igen tudja fölfogni, mert ábrándozó természetű, mindig a napon, holdon, csillagokon jár a szeme... bizonyosága ennek az, hogy...

Itt megakadt s hebegni kezdett — de azután még egyszer összeszedte magát, s gyorsan végező: »Bizonyosága ennek az, hogy őnt akarja látni, hogy mindig csakis önre gondol. Ön az a csillag, akiért mindig eseng, és...

Mire elvégezte, egészen belehalaványult és nehéz izzadságcseppek gyöngyöztek homlokán. Nem mert a clownra nézni. Mit fog hozzá szólni Bum-bum? Csak ne tartsa bolondnak, s ne dobja ki az ajtón.

— Hol lakik? kérdezte Bum-bum.

— Itt a szomszédságban, a Rue des Abessesben.

— Jó. Az ön fiacskája meg fogja látni Bum-bumot, Bum-bum elmegye hozzá.

Harmadik fejezet.

Jacques Legrand kinyitotta lakásának ajtaját s így kiáltott be: Örülj Ferikém, itt van a Bum-bum bácsi.

A gyermek arcán az örömmek egy sugara suhant át. Anyjának segítségével fölemelkedett s fejét a belépő két férfi felé fordítá. Vizsgatekintetet vetett a begombolt kabátú ur felé, aki atyja mellett állt, s vidáman mosolygott felé, de nem ismerte meg. Mikor az mondták neki: »Látod, ez a Bum-bum«, fáradtan és szomoruan hajtá vissza fejcskáját a vánkósra, s nagy kék szemével a levegőbe bámult, mintha a szoba falán keresztül az igazi, az aranyruhás Bum-bumot keresné, mint ahogy a szerelmes keresi lelki szemével álmainak tárgyát

— Nem, ez nem Bum-bum, mondá száraz, szintelen, kétségbeesett hangon.

A clown, ki ott állt az ágy lábánál, mély, részvételteljes tekintettel nézte a gyermeket.

Azután az aggódó atyához s a kétségbeesett anyához fordult:

— Igaza van a kicsikének. Ez nem Bum-bum.

S ezzel távozott.

— Nem fogom többé látni Bum-bumot, mondá a gyermek elhaló hangon, melyben szinte földöntúli árnya-

lat volt. Vagy talán ott van Bum-bum, ahova Ferike nemsokára elmegy.

Ekkor hirtelen fölnyilik az ajtó — pedig alig volt fél órája, hogy a clown elment — s beugrott rajta aranyhimzésű fekete tricoban, sárga hajpamacscsal kopasz koponyáján, elhintett pillangókkal a mellén és hátán, fehérre lisztezett arcczal, levélszekrény nyílásához hasonló nevető széles szájával a Bum-bum, az igazi, valóságos Bum-bum, a czirkusz Bum-bumja, Ferike Bum-bumja. A gyermek fölült ágyacskájában, örömeiben nevetni és sírni kezdett, az életnek új sugara lobbant föl szemében, boldog volt, meg volt mentve, tapsolni kezdett sovány kis kezeivel, s éljenezni kezdett. »Bum-bum! ez a Bum-bum! Éljen a Bum-bum! Jó napot Bum-bum!«

Negyedik fejezet.

Hogy az orvos ekkor belépett, a kis beteg ágyánál egy beliszteztet arczu clownt talált, aki a gyermeket folyton megnevettette, s éppen azzal volt elfoglalva, hogy a czukrot olvasztotta föl egy csésze teában: »Ha ezt nem iszod meg Ferike, akkor Bum-bum nem jön el többet!«

A gyermek megitta.

— Ugy-e jó?

— Nagyon jó... köszönöm szépen Bum-bum.

— Ne legyen féltékeny doktor ur, mondá a clown az orvoshoz, de azt hiszem, hogy az én mókáim éppen oly hatásosak, mint az ön gyógyszerei.

Apa és anya sírni kezdett, de most az örömtől és a boldogságtól.

S míg a kis Feri ki nem kelt az ágyból, minden nap megállt egy kocsi a Rue des Abesses szerény háza előtt, s belőle lisztes arczu clown szállt ki hosszú, főlhajtott galléru kabátban, mely bajazzo-öltözetét eltakarta.

— Mivel tartozom? kérdezé Jacques Legrand a clownt azon a napon, mikor a kis Feri első ízben ment ki az utcára. Mivel tartozom?

A clown odanyujtotta a szülőknak nagy széles tenyerét.

— Egy kézszorítással... legfőlebb azt engedjék meg, hogy jövőre ezt nyomathassam névjegyemre: »Bum-bum, doktor-akrobata, a kis Legrand Feri házi-orvosa.«

Szegény fiú!

I.

Az arca lángol s piros mint a vér,
Két keze ég... »Hamar az orvosér!«
Rémíti anyját szörnyű félelem.
»Mi fáj, mi bánt édes egyetlenem?«

Az orvos érkezik, izzad, liheg:
— Hamar az ágyba! ön nagyon beteg;
De van szerünk még, lássa, már írom
S ha Isten is segít, meggyógyítom.

— Meggyógyít! Oh vak éj lesz körülöm,
Bár gyertyasor vet lángot fényesen,
S anyám reám borul, sír és zokog —
Zokog és sír, ha én meggyógyulok.

II.

Szegény fiú! mig küzködik halállal,
Mig vért köp s elköhécsli a tüdőt:
Szép szeretője messze idegenben
— Százszor szegényt! — hűtlen elhagyta őt.

S meghallva a leány rít hitszegését,
Öklét emelte s forró könnye folyt;
Szegény fiú! átkozd a sorsot érte,
A hűtlen leányt ne káromold.

Szép kedvesed oly messze — messze tőled,
Ez állapotról mitsem tudhatott;
Talán ha tudta vón a drága lélek,
Mevárta volna még e pár napot.

Celio.

Az éhező kolosszus.

Szegény, szegény Oroszország.

Csak nemrég is még Európát fenyegette; a félvilágot akarta meghódítani s nem akart megállni előbb, míg az atyuskát nem imádjuk mi is, míg Kurland sorsára nem jut a nagy Németország, míg Damaskuszban nem lesz a padisahk székhelye egy rongyos vityillóban. Ma már nem fenyeget senkit, ma már nem támad senkit.

Most már csak védekezik a szegény ember. Nem a nagy hatalmasságok szuronyai, nem a nagy hatalmasságok korvettei ellen.

Hanem védekezik az ellen az ellenség ellen, a ki nagyobb ur a föld minden hatalmasságainál; a kinek nincsenek szuronyai, de azért öldöklőbb csatát folytat egymaga száz hadtestnél; a kinek nincs flottája, de azért ezer számra szállítja át a szegény halottakat azokon a vizeken, a melyek fölött nem leng lobogó s a melyek tulsó oldalán nem Konstantinápoly fekszik, hanem az örök, a rettenetes semmi.

Az Éhség ellen védekezik.

*

A szegény zsidó, a mikor elpusztította mindenét a sors kegyetlensége, házat tűz elégette, vetését, a bérelt földre bizott vetését vizáradás elseperte, pénzét az adós megfizetni elfeledte, körülnéz: mit menthetne meg beteg feleségének, rongyos gyerekének.

A bátyja könyörületből rááll a jámbor csalásra és lefoglaltatja a szerencsétlen öcsnek az ágyát, a sógora ruháját, a szomszédja, a mi még van, kevés butorát, hogy el ne jöhessen érte a könyörtelen hitelező és ki ne tegye az utcára a szerencsétlen embert.

Szegény Oroszország! ő is foglaltat, a czár ő felsége lefoglaltat mindent, előbb a rozsot, aztán a rozskenyeret, aztán...

*

Előbb még takargatta a szegényét. A dőlőfnék a szegénység a legnagyobb szegénye.

Előbb még rá akart ijeszteni a világra: Nincs nekem szükségem arra, hogy lefoglaltassam az életet a magam számára. Benneteket akarok kicéhezteni. Nem én éhezem, ti éheztek, ti, ti.

S míg lealzáztatásában is azt szinlelte, hogy nyakára lép a világnak, elkezdődött nála otthon a revolúció a kenyérért; a vagonok ellen, a mik kenyeret szállítanak; a raktárak ellen, ahol a szemes élet főlhalmozva volt.

Akkor aztán nem folytathatta többé a játékot és lefoglalta, hogy szegény éhező gyermekei el ne veszítsék az utolsó falatot is, a buzát, a kukoriczát, aztán a zabot, aztán a krumplit.

*

A korpát is, mert az nagyon jó étel, fakéreg-liszttel keverve; az olajpogácsát, mert abban is kimegy valami a kül-

földre a gabonából, a mit otthon a szegény muzsik nagyon is használhatna.

Most már teljes a foglalás. Csak ne lenne olyan sok száj, a mely kenyérért kiált!

*

Pedig már kevesebben vannak.

A tengernyi sok zsidó, akit kiüldöztek, akit elpusztítottak, nem kér kenyeret a szent Oroszországtól. Odaadhatja mind jó szláv vérből való, jó igazhitű alattvalóinak.

*

Rémséges gondolat: száz millió ember, a ki éheznek. Hol van a tudósok bölcsesége, hogy manapság már az éhség lehetetlen, hogy az egyik ország hiányát kipótolja a másiknak fölöslegre? A nagy hideg, a nagy szárazság megfagyasztotta a bölcssek tudását, kiszáritotta a bölcsesség életet adó nedveit. S a szegény muzsika paraszt nem tud jóllakni belőlük.

*

A kormány elindul segítséget keresni, kimondja, hogy az inség ideje alatt olcsóbban szállíttatja gabonáját vasutjaival....

De mikor nincs mit szállítani.

Kér kölcsönt a jó francziától, millió frankokat csengő aranyban.

De mikor arannyal sem lehet jóllakni.

*

Elindul a humanizmus is, majd segít ő. De ki tudna segíteni száz millió emberen, még ha szabadna is?

Pedig nem szabad. A deszpotizmus fél az éhségtől, fél az éhség joltartásától. Ő nem tudta megnyerni a tömeget a bőség napjaiban, hátha azokhoz fordul az most inség idején, a kik kenyeret adnak neki? De kik azok? Hátha a rend ellenségei? Be kell vágni az utjukat. Hadd éhezzenek inkább a nép, csak a »rend« maradjon meg.

A rend. Ki nyújthat biztosítékot a felől, hogy nem az éhezés fogja ezt a rendet fölforgatni?

Szegény kormány, szegény államhatalom, a melyik ott áll az éhes és a jóllakott forradalom között s nem tudja, melyiket válaszssa, melyiket kerülje.

*

Elindulnak a »közégek«, a segítség szállítói, a kormány bökezüségének a végrehajtói. A nagy finantz-geniek, a kiknek kezén százakra olvadnak a milliók és garasokra a százak. Ők nem éheznek.

Francziaország nekik adta kölcsön a maga millió frankjait. Még egy ily esztendő és övék lesz fél Oroszország.

A nép pedig adósa lesz a kormánynak milliókkal és milliókkal; még évek mulva is azért a pénzért, azért a segedelemért fogják elvenni vagyonát, termését, a melyet most nem kapott, de a mely a közégek kezén pusztult el, szivárgott szét ide is, oda is.

*

Szegény pénzügyminiszter.

Ha eltiltja a gabona kivitelét, miből szedje be az adót, miből fizesse az ország hitelezőit? Ha pedig nem tiltja el — akkor ismét nincs annyi pénze, hogy azzal népét joltarthassa? Tehát nincs menekvés? Csőd mindenfelé?

*

Pedig a kolosszus még csak elején áll a nagy éhségnek.

Még nincs itt a tél; hol van még a tavasz és hol vannak azok a sejtelmes hetek, a mikor a gazda lélekzetét visszafojtva lesi a kalász kihányását, a szem fejlődését?

Lesz-e majd Oroszországban a jövő nyáron?

Ott áll a szegény muzsika üres csürje előtt, a melynek valamelyik zugában szégyenkezve huzódik meg — talán — egynehány zsák buza. Mit csináljon ezzel a néhány mérő étellel? Elvesse-e, elfogyassza-e?

Ha elveti. talán lesz majd jövőre termése, de addig meghal éhen. Ha elfogyasztja, talán kihuzza vele a telet, a tavaszt, de meghal éhen a jövő évben, mert nem lesz termése.

Melyiket válaszssa?

Szegény éhező kolosszus!

Oikonomos.

N u r m a h a l.

(Keleti mese.)

I.

Dsámi az evezőket lefektette a kéreg-csónak fenekére, melyet a hullámok kényére bizott, s lustán nézte a csillagok futását.

Az égboltozat olyan volt, mint egy haragos kékselyem sátor, telehintve gyémántokkal és kárbunkulusokkal; a csillagokból alásugárzó fény szeliden áttetszővé tette a holdnélküli éjszakát. A lassu, néma viz szélén Abu-Szaid palotájának nagy tornya emelkedett. Körülötte a város alacsony házai aludtak; a nap teljes verőfényében rózsaszínű ragyogó házak és tornyok hatalmas fekete tömegeknek tűntek föl az éjszakában, mint egy bozótban nyugvó szörnyeteg, mely fenyegetőleg emeli föl temérdek fejét. A torony roppant arczáról két világos ablak, két véres szem meredt le a városra. A dicsőséges Abu-Szaid bizonyosan vig lakoma mellett virraszt költői, bohócjai és rabnői körében.

Dsámi éppen e torony mellett haladt el, mikor nem messze tőle, háta mögött az erőszakosan megnyílt habok csobbanása ragadta meg figyelmét. Fölugrott, megfordult, megragadta az evezőket, gyorsan megfordította a csónakot s arra tartott, hol az egy pillanatra fölkavart vizek halk türemléssel örvénylettek.

Kezében az evezőt tartva, mozdulatlanul, kinyújtott nyakkal vizsgálta a nagy fák ernyője alatt a füves zátonyok közt már-már elsímult vitzükröt; sötétséghez szokott szemével követte a holt vizen elterülő nagy kerek leveleket, a vízbe lenyúló száraz gallyakat, a lovak itatóhelyét jelző czölöpöket, a kinyílt széles nelumbók halavány foltjait.

Csakhamar megtalálta, amit keresett. A bárkája orra előtt suhogva elhajló nádiban egy félig elmerült, határozatlan körvonalu testet látott. Hozzávergődött, s kinyújtott keze egy vastag szövethez ért, megragadta s magához rántotta: szőnyeg volt, melyet hevenyében csavartak egy női test körül.

A csónakos megrendült s hallgatóni kezdett. Hátha lestek rá valahonnan a sötétben. Melyik házból, melyik erkélyről dobhatták le ezt a testet? Bünt követett el valaki, vagy boszuját töltötte? Ezek a kérdések egy pillanat alatt megvillantak agyában, a másik percben elszántan a vízbe ugrott, a nőt fölkarolta a vitzől súlyos szövet-burokkal együtt, s a csónak fenekére fektette.

A csónak azután mint a nyil siklott tova a zöld ligetek felé, hol Dsámi házikója rejtőzött.

Terhét újra fölkapta, a ház ajtaját lábával berugta, s a vizes testet egy finom gyékényszőnyegre tette le.

Gyorsan meggyújtotta lámpáját, fénye csodaszépségű női arcra esett; arany hajkoronával körített halavány vonásain könyörgés és rémület kifejezése ült, jobb melle alatt keskeny, hosszukás seb volt látható, melyből rózsaszínű hab szivárgott elő. Kétségkívül meg volt halva. S mégis, mintha az élet sugara áradt volna ki tiszta formáiból; mintha lehellet ingatta volna meg hosszú, lezárt pilláit, mintha megmozdultak volna ajkai, melyek olyanok voltak, mint a meghalványodott rózsaszírom.

Föléje hajolt, ajkait a keskeny sebre tapasztotta, s mikor egy hosszú szívás után levette róla, örömmel látta, hogy a vér serkedezik belőle. Egy pillanat múlva, mintha megszabadult volna az őt fojtogató vértől, a nő gyöngéden fölnyögött, keble emelkedni kezdett, alakján remegés futott keresztül; lélezett, élt!

Bágyadt fényvel teli szemeit fölnyitotta s Dsámira szegezte. Beszélni akart. Dsámi gyorsan ráterített egy gyapju-takarót, s hallgatást intett neki.

— Ne beszélj!.. Semmitől sem kell félned! Meg vagy mentve!

Ujra lecsukta szemeit, megnyugodva, bizalommal; ajkai lágyan mormoltak valamit.

Dsámi nemcsak költő, nemcsak csillagvizsgáló volt, hanem a természet titkait is ismerte.... Lágy kézzel, óvatosan bekötötte a sebet, a nőt finom szövettel takarta be, mely oly meleg és könnyű volt, mint a madárpehely, s mikor a nő elaludt, mikor életereje visszatért, csak akkor látta igazán, hogy milyen szép....

S e szépség csodálatába addig volt elmerülve, míg csak a hajnal pirosra nem festé az ég alját a facsoportokon keresztül.

Több nap telt így el, anélkül, hogy az ismeretlen nő beszélt volna, anélkül, hogy Dsámi kérdezni merne volna. Lábbadozva, de még gyöngén, fátyolozott szemmel, bánatos mosolylyal járt-kelt a házban. Kiszolgálta a költőt, elkészítette ételét, s mikor estéknél Dsámi hosszasan elmerült a folyó partján a kelő csillagok nézésében, nesztelenül megjelent mellette a finom homokon, megérintette vállát, s kezénél fogva haza vezette.

A tizedik napon, mikor így el volt merülve az ég könyveinek olvasásában és saját gondolataiban, a nő újra eljött. Dsámi érezte kezét a magáén; de a helyett, hogy engedelmesen fölkelte és követte volna, azt mondta neki: »Maradj!«

A nő csodálkozva nézett rá, Dsámi leültette maga mellé, s miután hosszasan szemlélte, míg körülöttük megnyultak az árnyak, beszélni kezdett, kiöntötte előtte szívének tíz nap alatt összegyűlt minden titkát.

— Hallgass meg. Nem akartam mindjárt kimondani, hogy szeretlek, s mégis ezt mondom el először neked. A szerelem békát ver lábunkra és kezünkre, lepecsételi szemünket és ajkunkat; kiforgat saját valónk-ból. Mindig félttem tőle, mint a tolvajtól, ki meglopja legbecsesebb kincsünket, akaratumkat, szabadságunkat, eszünket, vigságunkat, hogy ne adjon cserébe mást egy kis örömnél. Megesküdtem, hogy nem adom magamat hatalma alá, hogy sohasem fogok szeretni mást, mint a vers művészetét, a csillagok tudományát, a végtelen elmélkedést és Siraz borának büverejét, mely fölér minden gazdagsággal, minden dicsőséggel. S a szerelem mégis megjött a te szemed bűvös sugarában, s egyszerre beláttam, hogy minden ellenállás és okoskodás haszontalan, s nem képzelhető nagyobb ittasság, mintha ez fogja el az embert. A versek untatnak; a csillagok fénytelenek, a végtelenség megdöbbenő, komor, Siraz bora pedig olyan, mint a józan víz, ha nincs részem a szerelemben. Elhatároztam tehát, hogy megmondom, mennyire szeretlek, hogy így visszaadd erejét, fényét,

illatát, izét annak, ami életemet boldoggá és szabaddá tette. Mondd te is, hogy szeretsz.

A nő csendesen hallgatta; egy pillanatig mintha küzdött volna, hogy mit feleljen. Végre megszólalt, engedve barátja némán esdeklő tekintetének.

— Szeretlek Dsámi, de nem úgy, mint ahogy te akarnád, hogy szeresselek. Ha létezhetik a földön nekem kedves fivér, vagy ur, akit tisztelhetek, imádkozhatok, akkor te vagy az. Nővéred, szolgálód, rabnőd leszek, ha akarod; de ennél többet ne kérj tőlem.

— Ki vagy hát, aki átengeded magad, anélkül, hogy mégis átengednéd, aki lemondasz a szerelemtől, anélkül, hogy ismernéd?...

— Anélkül, hogy ismerném?... Ó jaj....

Mintha valami fájdalmas érzet lázadt volna föl lelkében. — Dsámi ránézett, bizalmaskodást várva, miután lemondott a vallomásról. — A nő ajkai lezárdtak, visszaesett megtörhetetlen némaságába.

Dsámi habozott, remegett. Végre' mégis megkérdezé:

— Ki vagy? honnan jössz? Eddig még a nevedet sem kérdeztem.

— Nevezd, ahogyan akarsz; nekem már nevem sincs.

— Legalább azt mondanád meg, hogy mily boszúnak, mily bünténynek vagy áldozata.

A nő remegve kulcsolta össze előtte kezeit:

— Légy könyörületes, mint az isten. Hadd meg titkomat. Ha volna is valaki, akire rosszat mondhatnék, ne kérdezd a nevét.

S lassan visszatérték Dsámi házikójába. Ettől az időtől kezdve egy szó sem emlékeztetett többé köztük erre a jelenetre.

Dsámi folytatta rendes életét, s igyekezett kigyógyulni. Mindenütt lehetett látni, ahol vidám társaságban Siraz illatos borát itták, s ahol mandula-szemű leányok tánca édesítette meg a futó órákat. Ujabb verseket szerzett, melyeket uton-utfélen énekeltek, az égen új csillagra akadt, melynek kimérte pályafutását; estenden pedig a vizeken bolyongott, kéreg-csónakjában, nem gondolva semmire, ami a tökéletes bölcsesség.

A leány tovább ott maradt a költő hajlékában, mely zöld lombok közt rejtőzött, elkészíté rizs-ételét, s mint jó és lelkiismeretes szolgáló, elvégezte minden nap szerény és sokféle dolgát. Estéknél, mikor egyedül maradt, kiült a küszöbre, s hosszasan nézte Abu-Szaid palotájának tornyát, mely sötétben emelkedett a nyugvó nap bíborfényében.

És hosszú szempillájának selyme alatt szemhéjai rózsaszínűre váltak, mintha sirni akart volna.

II.

A magas torony egyik termében, melynek fala arany, kék és vörös diszszel volt áttörve oly szabályosan, mint a méhkas sejtjei, hevert a dicsőséges Abu-Szaid himzett vánkösökön, finom színárnyalatu persa szőnyegekben. A palotanagy, ki körül egész sereg szolgáló és rabszolga segédkezett, a legfinomabb ételeket hozatta elő neki drága porcellán-tálczákon, — mert a próféta tiltja az arany és ezüst evőedényt. Mindegyik tál céd-rusfaszekrénybe volt zárva, a palotanagy pecsétjével lepecsételve s finom kasmir-szövettel körülcsavarva. A palotanagy föltörte a pecsétet s az ételt átnyujtotta a nagyurnak.

De Abu-Szaid hol fáradt, hol durva mozdulattal küldte el a térdelő udvaronczt. Ajkait néha-néha csak egy-egy korty hűtött gyümölcs-szörbettel enyhíté, drága kristályedényből. Körülötte leverve álltak bizalmas emberei. Pár nap óta mélységes szomorúság tükröződött

elkomorult arcvonásairól; néha pedig, mintha mindenkin meg akarná magát boszulni azért a titkos sebért, melyben szenvedett, szilaján fölsietett a torony tetejére, előhozatta ijját és hosszú nyilait s egész nap lődözött a járó-kelőkre.

Már sokan estek el gyors nyilazásától.... A lakosok már nem mutatkoztak a palota mellett elvezető utcákon, vagy ha igen, a falhoz lapulva suhantak el, mint az őzek a vadász szemei elől. A város egészen kihaltnak tetszett a fekete-torony közelében.

E reggel vakító verőfény játszott a házak fehér falán; sugarait derülten verték vissza az élénk színű faience faldiszek. Abu-Szaid otthagya a lakomatermet, s fölment az erkélyre, s mint a megelőző napokon, most is leereszkedett egy szőnyegre, az erkély falának egy nyílása elé, s ijját térdére fektetve, egy nyilvesszőt illesztett a hurra. Kiséréte borzalommal tekintett rá, egymással néma pillantásokat váltva.

Abu-Szaid a mozdulatlan azurba mélyedt, s várt.

Egy óra telt így el komor csendben. A torony aljában egy lélek sem mutatkozott. Az elhagyott, csendes szűk utcákon néhány sovány kutya ódöngött, prédára lesve. Abu-Szaid békében hagyta őket, ki nem kelve mozdulatlan vizsgálódásából. Végre egy ember tűnt föl az utcafordulónál. Nem igyekezett elrejtőzni. Közönyösen haladt a napfényben. Bizonyára nem tudta, hogy fölülről a nagyur halálos lövése fenyegeti.

Abu-Szaid lassan meghuzta az ijját, egy pillanatig irányzott, azután elpattantotta.

Az udvaroncok csodálkozva kiáltottak föl: »Tálva van!«

Abu-Szaid egy intésére az udvaroncok lerohantak.

Az ember tényleg összeesett egy ház küszöbénél, fejét szeliden a falhoz támasztva. Fölötte, a toronyban, még rezgett a hallgatag uralkodó ijjának húrja. Fölrázták, nem vesztett semmi vért, s bár bágyadtan, de szeliden mosolygott.

Nem halt meg. Sőt nem is tudta, hogy mi történt vele. Most hogy vallják meg, hogy Abu-Szaid nyila czélt tévesztett? Mig az udvaroncok rettenetes nyugtalanságukban tanácsot tartottak, Abu-Szaid, ki a torony tetejéről észrevette habozásukat, egy rabszolgát küldött utánuk, hogy jójjenek már föl a zsákmánnyal.

Az embert föl vitték. Ugy látszott, hogy nagyon nehezeze esik a járás, bár nem volt megsebesülve. Két szolga vállon ragadta, s Abu-Szaid színe elé vitte.

— Ki vagy? — kérdezte a királyi vadász.

Amaz kedélyesen elmosolyogta magát, s viszont kérdezé:

— És te?

Az udvaroncok összeborzadtak. Már előre látták a vakmerőnek fejét lehullani a rettenes uralkodó kardcsapása alatt. De Abu-Szaid vagy fáradt volt a hosszas hallgatástól, vagy pedig meglepte ennek az embernek magatartása, ki közönyösen állt előtte, testét szabályosan ide-oda lendítve. Szemei fénylettek, mint a csillagok, ivezett gonosz ajka hamisan mosolygott, s azzal a lelkesüléssel nézett szét, mely első pillanatra meglepett mindenkit.

— Hát nem tudod, hogy kicsoda Abu-Szaid?

— A mi urunk, mondá lassan az idegen. A legdicsőbb, a leggazdagabb uralkodó azok közt, kik Allah nevét dicsőítik, s a próféta törvényeit követik. E tekintetben csak egy embert ismerek fölötte állónak.

— Kit?

— Magamat.

A réműlet moraja zúgott végig a csoporton.

— Hogy hivnak? Ki vagy?

— Dsámi, a csillagvizsgáló.

— S te gazdagabb, hatalmasabb vagy nálam?

S Abu-Szaid eddig áthatatlan vonásait halvány mosoly élénkíté meg annyi idő óta először. Ez a bolond, ez a jövevény bizonyára nagyobb derüt keltett komor lelkében, mint bohócainak minden mókái, történettudósainak minden meséje.

— Neked palotád van, folytatá Dsámi, nekem pedig csak kunyhóm. De van ennek a kunyhónak egy ajtaja, mely pompás kertre nyílik, hol minden elképzelhető kincs ragyog, hol a legszebb nők guggolnak lábainkhoz, hol egy egész rabszolga-nép hajt fejet előttem

— Hol van ez az ország?

— Jój, megtudod.

— Hova menjek?

— Kérdezősködjél csak Dsámi háza után. Mindenki ismeri. De ha be akarsz lépni abba a csodálatos kertbe, akkor egyedül jój.

— Ez kelepce, mondák az udvaroncok. Meg kell ölni ezt az embert.

Abu-Szaid újra elmosolyodott, s egy intésével elhallgattatta őket.

— El fogok menni, mondá röviden.

És Dsámi távozott, elkísérték a palota kapujáig oly tekintettel, amilyen megilleti azt a máguszt, aki egy vérszomjas tigrist szelid báránnyá változtat. A költő himbáló léptekkel távozott. Ha Abu-Szaid nem lett volna oly szigorú megtartója a próféta törvényeinek, ha más is ivott volna hűtött szörbetnél, észrevette volna, hogy Dsámi ittas, bódult attól a mennyei ittasságtól, mely szárnyakat kölcsönöz a képzeletnek, s melyet Siraz nedvével telt kupákból merítenek. Oly szépen megénekelte ezt a nedüt Hafiz, a költő.

Dsáminak a drága bor gőze által alkotott ködön keresztül is megvillant az agyában, hogy nagyon oktan dolgot ígértetett meg a királyok királyával. De fiatal volt. Életével játszott, anélkül, hogy számot vetett volna vele, mint ahogy a tékozló nem törődik a tárgyak árával.

(Vége következik.)

Őszi táj.

Nézd! Hull le a fáról a sárga levél már,
Porban hever, ime, az erdei lomb,
Megfosztva diszétől, sárgul a virágszál,
Nem hallszik a réten a méla kolomp.
Isten veled!

Zokogva keservét, sívít a hideg szél,
Megrázza zörögve az ablakokat,
S száraz levelekkel fel tánczra midőn kél
Dudolgat a tánczhoz rémes dalokat.
Isten veled!

Elhallgata régen erdőn a madárdal,
Helyette honol most a kriptai csend,
Felettem a légben vándordaru szárnyal,
Elhal sóhajával az itt feledett.
Isten veled!

És múltak a perczek és telnek az órák,
Fordul az időnek gyorsan kereke,
Eltűnik az ábránd, elhallgat a vígság,
Reá borul a mult bús szemfedele.
Isten veled!

Baróthi Elemér.

Séta a primási városban.*

II.

Esztergom, október 29-én.

Kedves Bertalan ur!

„Olvastam, írótlár, olvastam levelét
S nagy az én lelkenek a gyönyörűsége.“

Valóban nagy; fogadja érette köszönetemet. Egy szürke ossziáni napomat derítette fel vele. Ön könsajtló tormát akart az esztergomi publikum orra alá reszelni, de mi — csodálatos! — prüszkölés helyett mosolyogni kezdtünk. Ön keserü igazságokat akart feltálatni nekünk cukros lében, de e helyett cukros bohóságokat szervirozott szörnyen kesernyés (à la Wellington) vad-sauceban.

Engedje meg, kedves uram, hogy fellebbentsem maszkját. Lássá, én tudom, hogy manapság az írónak az aktuálitáson kell kapni s a primásváró Esztergom hogyne volna aktuális! Ön tehát, (ugyebár így volt?) budapesti szobáskájában** vette piczikét vastagon fogó R-tollát és — kissé felületes és egyoldalú információk alapján — megirt egy esztergomi levelet. Mert, bocsáson meg, de én már csak azt hiszem, hogy ön, aki épen oly élénk tollal, mint élénk fantáziával látszik megáldva lenni, bármennyire rokonszenvez is az olcsó zónatarifával, Esztergomba csak fantáziája zónavonátán tett kirándulást, amely mindenestre még jutányosabb és veszélytelenebb utazás. S így igazán sajnálhatjuk, hogy a jó Theurietre való ügyes hivatkozással lemondott Esztergom külső leírásáról, mert azt hiszem, hogy igen mulatságos Tissotia-dákbán gyönyörködhattunk volna.

Nem akarok az ön tréfás levelére komoly hangon replikázni, hiszen ön is csak vaktöltéssel flóbertezett reánk, csupán néhány rövidke megjegyzést fogok becses engedelmével hozzája fűzni. Mert bár a nagy közönség már tudja, hogy a XIX. század egyszersmind a finomult blague százada, még mindig akadnak naiv emberek, akik a nyomtatott betű igazságában még feltétlenül biznak s az ön D'Artagnan Pál barátja gascognéi izü modásait nagyon a szívükre találják venni. Ne vegyük ezt a lelünkre. Azokkal kezdem tehát, akikkel ön a legkegyetlenebbül végzett: a mi szép leányainkkal. Ugy bánt el velök, mint az utcai flaneurök a gyermekekkel. Hamis aranyat nyomnak a kezükbe, hogy megfoszthassák őket ezüst huszaiktól. Ön is először megczirogatta őket, hogy azután annál váratlanabban arczul üthesse. Ez, uram, nem volt cheválesreque dolog! Be kell ismernem, hogy az esztergomi leányok nem szépek, de nincs is szükségünk az ön »Bild ohne Gnaden«-féle megtiszteltetésére. Csupán fessek, csinosak valamennyien, mert velük született izlésüket öntudatosan és folytonosan fejlesztik. Ugyan mondjon kérem vidéki várost, ahol a *felöltt* leányok a megszólási kávé-uzsonnák és a léha esti korzó-séták helyett esztetikai előadásokat hallgatnak, madame de Tencin nyelvén és szellemével szövik a causerieket s az »is-is-is« nótán kívül Lassen és Schubert dalaival is megbirkóznak? Az ön által idézett Krasewszki-féle leányok tulajdonságaiból egygyel mindenestre birnak, amely az ön tollában benragadt: *a szellemességgel*. S ugyancsak Szilágyi-nyak kell lenniük, hogy a mi kis Apponyicskáinknak megfelelni tudjunk. Egy adoma forog mostanság közközben, amely nemrégiben egy pesti gavallérral esett meg, aki egyik szépiünknek életre-halálra udvarolt.

* A Dr. Bertalan Géza aláírással megjelent multkori szellemes cikkre ez a nem kevésbé érdekes replika érkezett hozzánk, melynek szintén készséggel helyet adunk, kijelentvén azonban, hogy az ügy további fejtegetésébe nem bocsátkozunk.

** Ön téved, A levél direkt Esztergomból érkezett hozzánk.

Szerk.

— Micsoda szempár! — suttogta édesen Artaban lovag. — Valóságos ibolyák hómezőn. Igazi Chaplin-szemek.

A kis aesthetikus leánya reá nézett.

— Meglep, uram. Én eddig úgy tudtam, hogy Chaplin csak barnaszemű női tanulmányfejeket festett!...

Ugyan sugja meg, édes uram, nem ön volt az a szerencsétlen, aki ezt a bók-fiaskót megcselekedte?

S higgye meg azt is, hogy azok a szemrevaló takaros köntöskék, amelyek a mi leánykáinkat irigyen takarják, az ő tulajdon fehér ujjáknak a produktumai. Valahol olvastam, hogy minden női kézimunka az illető nő naplója, amelybe gondolatait beleöltögeti. Nos, ha ez igaz, akkor a mi hölgyeink még Jókainál is termékenyebb írók. Bizonyosságul csak azt hozom fel a mult évi rendőrkapitánysági jelentésből, hogy három varróleány ivott marólúgot — keresethiány miatt.

Levele további részeiben már több az igazság, bár gondos rostálást kell elébb tartanunk, hogy a tiszta búzaszemekre reáakadjunk. Hogy Esztergom intelligens közönsége nagy részben a klérus kenyereből él, senki sem fogja eltagadni. De ez a kenyér semmivel sem szárazabb, vagy keserűbb annál, amelyet más városban az állam, a kincstár, vagy valami privat uraság ad. Bizony nem vajaskenyér, nem is hozzák arany tálczán előnkbe, de vizont térden sem kell csuszunk érte. Vannak, akik kurizálnak érte az adójának, vannak, akik nem. Hiszen nincs udvar udvaroncok nélkül! Vannak, akik elfogadják az udvarlást, de ugyanannyian vannak, akik gyűlölik és általában az esztergomi clérus sokkal magasabb szellemi niveaun áll, semhogy a propeller utasainak számlálgatásával, vagy rendszeres sörözgetéssel mulatná magát nyilvános vendéglőkben.

Persze, hogy feljajdultunk, mikor a primási szék áthelyezéséről volt szó! Hiszen senki sem veszi közömbösen, ha az utolsó csepp vére elfolyni készül. Hogy a boldogult primás nem sokat tett értünk, annak is megvannak okai. Következtesen elmulasztottunk mindent irányában, amit figyelemnek neveznek, s így nem csodálkozhatunk, ha — semmi életjelt sem adván magunkról — ő is megfeledkezett rólunk. Mert őszintén szólva, meg van bennünk is az az Oblomov-vonás, hogy szeretjük a sült galambot, de csak úgy, ha a szánkba repül. Már pedig Eldorado messze van Esztergomtól.

A katonasággal pedig a civilizés nagyon is jó viszonyban van. Figyelje meg, uram, ha egy leányos mama sétára indul. A bizonyos »scharfe Ecke«-n a hadnagy úr csatlakozik Mariskához, a főhadnagy úr meg a mamához. Melyik elefántja a másiknak, nem tudom. De a mamát sokkal jobban elfoglalja lovagja, semhogy ráérne »szerelmes természetü Viczáját a schneidig Marsfitól féltetni« — az ön állítása szerint. Hát nem örvendtes-e a »közös ügyek« ilyen állapota?

Legjobban érdekelt azonban levelében az, hogy a mi primási parkunkban valóságos *idyllek* játszódnak le. Pompás! Egész izgalomba jöttem. Tíz év óta vagyok esztergomi lakos, de sokkal merevebb és prudebb városnak tartottam, semhogy holmi Catulle Mendès-féle csintalan idyllek létezését feltételezni mertem volna. Cikke olvasása után eszeveszetten rohantam a parkba s az egész héten minden reggel, délben, este ott bujkáltam a bokrok között, de soha sem láttam egyebet egy békésen legelésző kecskepárnál. Végre is diskréten meginterpelláltam a kertészt, a ki zavartan mentegődött, hogy miután ember ugysem téved ide, az elhagyott allékat kecskéivel népesíté be. Az igazság érdekében azonban ki kell jelentenem, hogy a kecske-madame sem csikos, sem egyszín harisnyát nem viselt.

S ugyancsak az igazság érdekében azt is beismerem, hogy a primási palota ablakai nem szimmetrikusak s a kupola kissé nagy rajta. De hát, kedves Bertalan úr, ön az embert a kalapja állása és a kabátja egyenetlenül felvarrt gombjai után itéli meg? Tessék beljebb tekinteni!

Végül még egyet. Van bizonyos *setétség* Esztergomban is, mint a legfényesebb világított teremben is akad egy-egy setétebb zug. De ami a *középkori* setétséget illeti, azt hiszem, hogy tisztelt Pál barátját nemcsak középkori, de egyiptomi setétség fogja mindig környékezni, mert aki vak, vagy aki szándékosan behúnyja a szemét, azon nem segít semmiféle világosság.

Égészen az öné

Munkácsy Kálmán.

INNEN-ONNAN.

♂ **Malicziózus ősz.** Az őszi dalok végre meghozták elmaradhatlan következményüket: itt van az ősz. Szokatlanul sokáig kaczerkódott velünk a vén asszonyok nyara és a tartós verőfény már-már azt az édes illuziót kelté bennünk, hogy ebben az esztendőben nem leszen szerencsénk a hektikás őszhöz, hanem egy bizonyos szép napon minden átmenet nélkül beköszönt a tél és megjelennek az ő szállingó hirnökei. A forró nyári napsugár oly makacsul befészkelte magát az ősznek kellő közepébe, hogy fittyet hányva kalendáriumnak, meteorológiának, még a nagy Flammariont is megingatá egy kicsinyég az ő földkihülési hypothézisében. A jeles csillagász ugyanis, ki mellékesen meteorológiai studiumokkal is foglalkozik, — lévén a meteorológia az asztronómiának tejtestvére, — a nap fényes ábrázatának disztelen szepelőiből az időjárás szeszélyeire szokott következtetéseket vonni. És a következtetések logikusak valának, mert melyik hölgy nem érezheti szeszélyét alattvalóival, ha arcának tisztaságát pattanások éktelenítik. Tehát Flammarion a nap elboruló arcából ítélve, a nyár folytán ama kétségtelen bizonyosságra jutott, hogy a mi földünk már rég túlélte gyermekkorát, áttombolta viharos ifjúságát, sőt túl van a megállapodott férfikoron is, és most a vénség örömtelen, fagyos napjainak néz elébe. Vagy, amint ő mondá »... az idő sebes kerekén feltartóztatlanul rohan alá minden, a mi az univerzumban él, mozog. A napok miriádjai is kihülnek egykor és velök kihül a bolygórendszer élete, megszűnik mozgása...« És mi bánatos rezignációval adtunk igazat a jóslatnak. Beletörődtünk annak fájó tudatába, hogy vén földünk lassacskán kihül és a természet rendje szerint bandukol ő is a sirgödör felé... Annál is inkább igazat adtunk a jószavaknak, mert az idej influenza nyár hatalmas bizonyítékául szolgált a kihülési teoriának. Julius-augusztusban az uszodák abbonnensei egy elhibázott élet keserűségén kezdének töprengeni. Ritka nap kedvezett a fürdés örömeinek, komor, életűnt nyár kelletlenkedett velünk, mintha csak egyenesen a szürke kihülés-theoria szolgájává szegődött volna. A nyári időjárás fényesen igazolta Flammariont. De jött szeptember, október és nagyot fordult velük az időjárás szeszélye. A nap pótolni akarva nyári mulasztását, kánikulai hévvel ontá a sugárkévéket, szinte két egész hónapon keresztül. Nekünk jól esett, de — Flammarionnak kényelmetlenné kezdett válni a dolog. A kitűnő csillagász végre is indítatva érzé magát, hogy kihülési elméletét egy utólagos módosító paragrafussal lássa el, miszerint ő nem mondott jóslatot, ő nem állított a földnek horoszkópiumot, ő miatta akár soha se hüljön ki a föld... És a hévsugáru ősz megint igazat adott a nagy csillagásznak....

* * *

CE 6400. Jelenti azt a bizonyos évszámot, midőn újra megnyílnak az ég csatornái és 40 nap és 40 éjen keresztül szakadatlanul öntik ki magukból a megmérhetetlen mennyiségű víztöme-

get, mely véglegesen el fogja pusztítani ezt a döcögős sárteket bűnhődésre rászolgált népeivel, faunájával, flórájával és minden más egyéb néven nevezett kulturájával egyetemben. 6400!... A nagy özönvízben utolsónak uszkáló Ádám-ivadék hullámsírjába rántja magával az évszám mennyiségét kifejező numerusait, a 64-est és megmaradnak csak a 00-ok, melyek egymásba forrva, megadják a nagy — *semmi*. És misem lesz többé a nagy semmiségben. Magva szakad a »bête humaine«-nek, kivesznek a »kulturmensch«-ek és és örökre elnémulnak a krónikások, a kik jegyzéket tartanának a lefolyt évezredekéről. 6400!... a világ vége. Ujra visszatér a világűr őseredeti állapotába és bekövetkezik az évszázaderek előtti gázorszakja. Mert lám így kell ennek megtörténnie, hogy beteljesüljön a németek nagyhirű leveli békájának, az alapos tudásu Falb Rezsőnek legalaposabban megállapított profécziája, ki annál is nyugodtabban kürtöli a világgá jóslatát, mert, ha a 6400-ra kitűzött világelpusztulás eseménye, közbejött technikai akadályok következtében, előre meg nem határozható ideig elhalasztódnék, a fölültetésért *őt* már senki sem vonhatja felelősségre.

* * *

♁ **Egy öngyilkos levele.** A mult napokban kelt pósta-bélyeggel vesszük a következő sorokat: »Tisztelt szerkesztő ur! Nagyon megszokott dolog már, hogy a szegény öngyilkosok, mielőtt végső keserves tettüket végrehajtanák, néhány érzégsort intéznek valamelyik négykrajczáros hírlaphoz. Leírják ebben rendszerint, hogy ki és mi kergette őket a halálba. A hírlap az öngyilkosság megtörténte után kiadja az öngyilkos levelét, ami azután jó kaviár a népnek. Bevallom, hogy én nem sokat adok ezekre a levelekre, mert tudom, miszerint sugallójuk rendszerint nem az igazságszeretet, hanem a határtalan emberi hiúság, mely még a sir fagyos lehétől sem oszlik el; tartalmuk rendszerint nem objectív való, hanem megbocsátható szépitgetés, tetszelgés és az ellenőrizhetetlen világszólás, a mások okolása az öngyilkos maga hibáiért. Én nem is követtem el ezt a sablonszerű izlésteleniséget, amikor öngyilkossá lettem. Föbe löttem magamat, az utolsó őszi lóversenyt követő este egészen szerényen és kiméletesen, künn az elhagyatott külső városligetben, minden levélírás nélkül. A nyeretlenül lejátszott totalisateur ticket, melyeket zsebemben feledtem, eleget mondtak. Még többet mondhatott rólam a hivatalomban reámbizott pénztár jelentékeny hiánya. Nos, igen: játszottam a totalisateurön, vesztettem, loptam, megint vesztettem — s ezért meghaltam. Közönséges dolog, szót sem érdemel az egész. De ma, mikor a sirom melyéig hat a felháborodás moraja, mely ama csalások felett kerekedett, melyeket a jockeyk követtek el hosszú időközön át a lóversenyeken, ma megirom az Ön lapjának ezeket a posthumus sorokat. Elvagyok keseredve, a sirban sincs nyugtom. Hát ezért kellett nekem meghalni? Tehát nem a sors tragikus szeszélyessége ölt meg engem, hanem közönséges, hitvány kocsis-hunczúság! Most nyílnak csak fel szemeim, mikor már örökre lezáródtak. Milyen okosan, mennyi tudással és figyelemmel játszottam én! Mily lelkiismeretesen mérlegeltem minden eshetőséget. Hogy ügyeltem arra, melyik lónak ki volt apja, anyja; hol, mikor, hogyan futott, kiket, mikor, miként vert meg; kikkel szemben kapott »helyet«; minő conditióban állt ki a mázsálóhoz; mennyi terhet kapott s mennyit a többi ló. Mindezen tényezőkkel számolva léptem csak a totalisateur ablakához, vagy később — mikor már óriási veszteségeket akartam egyszerre pótolni — a bookmakerhez. Hiába volt minden buzgóságom, higgadtságom, számvetésem, — a lovak rendszertelenül összevissza futottak és jöttek be. Vesztettem, tönkrementem annál bizonyosabban, mert játékomban szigorú rendszeresség volt. El voltam ámulva a furcsa eredmények felett, — de kétségbeesett rezignációval nyugodtam meg abban, hogy rettenetes végzetem csodálatos valószínűtlenségekkel gyilkol meg engem, mert öröme telik az én meggyilkolásomban. És ma, ma, mikor ez már rajtam mitsem segít, meg kell tudnom, hogy számításaimat nem a rettenetes véletlen, nem a lovak megfoghatatlan jó vagy rossz dispoziója döntötte

halomra, hanem egy csomó majomfajú komisz gazficzkó, egy sereg mesterségesen degenerált, angol névre hallgató, de »se országa se hazája« kalandor lovászegény, — egy banda olyan istállószagu lényekből, akiknek nyurga teste valami groteszk keveréke az ember és a mókus formáinak!... Megfagyott vérem újra felforr e gondolatra s örültem lüktet golyóval kilyukgatott halántékom körül. Hát nem a saját lángoló sport- és játékszenvedélyem, nem a végzet kérlelhetlen tragikumuma, de nem is a gyönyörű, nemes, telivér állatok gázoltak össze, hanem az az utálatos, görbehátú, tubákos orru vén mr. Busby, az a liglógós mr. Coates, meg a többi lovon gubbasztó silány ficzkó. Meghalni magábanvéve még nem nevetséges, de azért halni meg, mert a vén Busby szeret az ölébe venni egy csinos turf-pillangót, meg mert Coates vagyont is akar gyűjteni, meg az orfeumi primadonnákat is megakarja pezsgőztetni, — ezért és ilyesmikért meghalni — szavamra mondom, szerkesztő ur, — ostoba nevetséges és nyomorult dolog. És én ezért és ilyesmikért haltam meg — s ez csak most lesz világos előttem, mikor már az örök sötétség környékez. Ha ez a jockey-gazság nincs, én tán ma köztisztletnek örvendő gazdag gentleman vagyok; tán idővel magam is alapíthattam volna istállót a nyereségeimből és tagjává lettem volna a jockey klubnak. Tán ha a jockeyk nem csálnak a versenyeken, halottak napján pompás sport fiakkereken robognék el a fényben uszó temető mellett s monoklimon át egy pillantást vetve a sírok lámpa- és koszorú-díszére, azt nyafognám, hogy »clég csinos.« De mert a jockeyk csaltak, itt kell feküdnöm a sötét és hideg földben, szegény bűnös, öngyilkos létemre még azt sem remélhetve, hogy valamikor az örök világosság fényeskedjék nekem. Adja ki kérem szerkesztő ur ezen leveletem becses lapjában, hadd tudja meg a világ, hogy ama jockeyk ellen nemcsak csalásért, hanem gyilkosságért is vádat kell emelni. Az ég áldja meg, s ha valamikor föbe akarná magát löni, szebb okért tegye azt, mint tette szerencsétlen tisztelője — néhai *Tip Tamás* s. k.

* * *

♂ **Over-working! Over-working!!** Hallatlan dolog történt a szunyogköz-sárdorombi helyi érdekű és állami gondnokság alatt álló szárvasuton: a gyorsított omnibusz-vonat több napi késedelemmel érkezett be Szunyogközre. Immáron mi is elérkezettnek látjuk az időt, hogy felemeljük harsány tiltakozó szavunkat az elnyomoritott, szerencsétlen vén lokomotivok agyondolgoztatása ellen. Embertelen eljárás az, hogy a »humanizmus«-hoz címzett század végén így bánnak e megrokkant nagyobbára aszthmatikus bántalmakban szenvedő szolgálival a civilizációnak. Ahelyett, hogy a megérdemelt penzió nyugalmát élveztetnék a közlekedésügy invalidusaival, kemény sorvasztó rabigába fogják, szájalomra méltó, ősz fejükkel addig dolgoztatják őket, míg testben-léleklében kimerülve, egy kinos végsőhajjal összerogynak a küzdelem mezéjén! Alkotmánysegző önkény! Barbár brutalitás!!

De eddig, és ne tovább! — Igen ezt dörögjük oda a vasból gyúrt miniszternek, és a legszentebb humanizmus nevében kérdezzük tőle, hogy:

1) Van-e tudomása a rokkant lokomotivoknak bűnös könynyelműséggel határos túlterhelhetéséről, azaz over-workingjáról?

2) Ha van: minémü intézkedéseket szándékozik foganatosítani az iránt, hogy e visszaélés megszüntetessék, főképen, hogy a lokomotivok munka-, szün-, szabadságolási- és nyugdíjazási ideje szabályoztassék?

3) Szándékozik-e a miniszter ur valamit tenni az iránt, hogy a lokomotivoknak bármely hirlap olvasása megengedtetessék és egyéb fűtőszer híjján az újságokhoz folyamodhassanak?

* * *

✧ **Erkölcös Vilmos.** Erre-arra lendülő nevezetes evolúcióiban a németek ifjú császára legutóbb Berlin erkölceinek rendőri uton való megjavítását tűzte ki céljául. Irt is egy csomó félig eszes, félig zöld, egészen naivul reakciónárius frázist ezen témáról a berlini hivatalos lapba. Persze vezércikknek adta ki a

szerkesztő a törekvő fiatal ember olcsó bölcsességeit. Ez a Vilmos egyike volna a legokosabb embereknek, ha nem volna császár. Mert a legokosabb embereknek is vannak bolond ötleteik, de a mint azokat kimondják, nekik rohan és lehurrogja őket az egész világ. Attól fogva azután vigyáznak rá, hogy bolond ötleteiket ki ne mondják. De a császároknak senki sem meri megmondani szemtől-szembe, hogy: »Felség, ostobaságot méltóztatott mondani, máskor az ilyet tartsa meg magának«. Vilmos, az ő erkölcsös vezércikkével nagyon naivnak és a hiába való erőszakoskodás kedvelőjének mutatta magát. Persze, hogy erkölctelen Berlin. És persze, hogy az az egész világ. Az is kétségtelen, hogy pompás volna, ha egyszerre megjavulna Berlin és a világ. De a legbotránkoztatóbb és a legnyíltabb erkölctelenség voltaképpen csak a nyomor vergődése. A koldus szegények élni akarnak minden áron, még erkölceik árán is. Ezekre uszítja rá a hebehurgya erkölcsös Vilmos a rendőrt, hogy gyötörje meg őket erkölcsösökké. A rendőr még jutalomban is részesül, ha sok erkölctelenséget fedez fel. Az igazi önczélú erkölctelenség azonban a fényes palotákban lakik, jól záródó ablaktáblák és selyem kárpitok mögött. A gazdagokat mulattatja, míg a koldusoknak kenyeret ad. A palotákba a rendőröknek belépni tilos, — a jutalmakat tehát csak a szegényeken lehet kiérdemelni. De a rendőrség még soha sem csinált jó erkölcsöket. Ő, kitűnő császár, jó császár, nemes becsvágyu császár, erkölcsös császár, felséged ezt az utolsó vezércikkét elhibázta, de nagyon! No, de se baj, — Kaas Ivor báró régiebb és gyakorlottabb vezércikkiró, mint felséged s még rajta is megesik, hogy egy-egy vezércikket nagyon elhibáz.

* * *

✧ **A budapesti telefon rejtelméi.** Nagy János úrnak sürgős beszélni valója van Kis István úrral, — csönget a telefonon s beleszól a szócsöbe. »Halló, halló!« — Halló! — »Kis István úr?« — Igen. Ki beszél? — »Nagy János.« — Hizott az a disznó? — »Kikérem magamnak; először is az idén Marienbadban voltam, másodszer pedig az úr disznó és nem én.« — Én disznó? Hogy mer ilyet mondani? — »Ön hogyan mer? Egyébként kérdezem: mikor fogadhatna el?« — Köszönöm, nincs hely, minden istálóm tele van. — »Már megint izetlen czélzás. Ne gombáskodjék s ne tréfáljon. Legujabb tudományos munkámról akarnék önnek beszélni.« — Az ilyen papírok ára lement. Semmit sem érnek. A marha tendenciája mindazonáltal az emelkedés. — »Megérdemlem én ezt a sértegetést?« — Hát persze, hogy ökör; nagy szarvu, magyar faj. — »Megtiltom, hogy ellenemben ilyen czéda hanggal éljen.« — Takarmányt küldhetek önnek akármennyit, de morzsolt kukoriczát csak egy vaggonnal. — »Tartsa meg, egye meg, goromba pokrócz. Küldöm önhöz segédecimet, — nem, ön [párbajképtelen, én önt megvetem és beperelem. Szolgálja!« (*Dühösen ott hagyja a telefont.*) — Kling-kling-kling-kling-kling, csönget a telefon örülten. Nagy János úr még egyszer visszamegy. — »Halló!« — Halló! Mért nem beszél? — »Mert ön goromba, becsületsértő beszédeit nem tartozom meghallgatni.« — Hisz még egy szót sem szoltunk. — »Ki van hát a telefontól?« — Keményítő gyár részvénytársaság. — »Hát miközöm nekem önökhöz?« — Hisz ön szólított. — »Én? Ki?« — Újpesti magtermelők szövetkezete. — »Eh, hisz én Nagy János vagyok.« — Azt a gazembert rögtön el kell fogatni. Egy detektiv és egy rendőr rögtön menjen érte. — »Kutyafékom, most már nevezze meg magát az úr, akit azok a keményítő részvényesek a telefonhoz állítanak. Kicsoda ön?« — Török főkapitány vagyok. A ferenczvárosi kerületi kapitányságot kértem. — »Vagy úgy, én meg Kis István úrral akartam beszélni.« — Ma nem temethetjük el, csak holnap reggel. Tehát a hatlovas nagy gyászokcsi? — »Hát meghalt Kis István?« — Ki beszél Kis Istvánról? — »De hát most megijnt ki beszél?« — Entreprise des pompes funébres. — »Én kis Istvánt kértem « — Csak a lába tört el, nem sulyos az eset. — »Kis Istvánnak?« — Dehogy! — »Ki beszél?« — Az önkéntes ímentők... Nagy János ur most már végső elkeseredéssel csapja a falhoz a két hallócsövet, pofon üti a telefonját, mire az elkezd csöngetni s

csönget szakadatlanul, mignem kicsöngeti Nagy János urat a lakásából. Dühösen futva szökök tova, a lépcsőn pedig össze-
 ütközik Kis István urral, aki még dühösebb és még akarja őt
 verni. Miért akarja őt megverni? Először, mert ha beszélni akar
 Nagy Jánossal, Nagy János mindig csak csönget, ami Kis István
 füldobját teljesen tönkreteszi. A hallócsövön át ugyanis a csön-
 getés pokoli dobolásnak hallik. Másodszor, ha Kis István nem
 akar beszélni, akkor Nagy János beszél neki irtózatos gorombasá-
 gokat és zagyva butaságokat. Végre eljött Kis István maga,
 hogy személyesen tisztázza Nagy Jánossal, hogy mit akar az
 voltaképpen vele. Hosszabb eszmecsere után rájönnek, hogy a
 telefon ugyan Edison egyik legremekebb találmánya, de a buda-
 pesti telefonos kisasszonyok minden bájosságuk és kedvességük
 mellett is, a legpajkosabb kis angyalkák a világon. Úgy látszik
 nem kedvelik a tartósabb összeköttetéseket s azért minden
 három-négy másodperczben más-másokat kötnek össze más-
 másokkal. Így azután körülbelül tíz perc alatt végig beszél és
 végig hallgatja az ember az egész fővárost, Kőbányától Ujpestig,
 Ó-Budától Promontorig. A tudós társaságtól a disznó- és marha-
 hizlalóig, a börzétől a szegények házáig. A kisasszonykák köz-
 ben szakadatlanul csöngetnek, dr. Bőke a fülörvos pedig immár
 milliomosnak indul. A telefon ilyenformán egy házicsapássá lön ;
 de a honnan kidobják, oda bevonul a béke és a nyugalom.

* * *

☆ **A farkas és a kutya.** (Régi mese.) A kutya dicsekedett a farkasnak, hogy milyen jó sorja van ; a gazdája mennyi zsiros konczot dob neki és egyéb dolga sincs, csak hűnek kell lennie.

— Hát szabadság dolgában hogy állunk? kérdi a farkas.

— Oh, van nekünk elég szabadságunk.

— De itt a nyakadat a láncz feltörte, hát mégse mehetsz oda, a hova akarsz?

— Azt épen nem, de azért van szabadság elég.

— Nem is teheted mindig azt, amit szeretnél?

— Ó. azért kárpótolt a többi szabadság.

— Ugyan mondd hát, mi az a nagy szabadság?

— Hogy mi? Hát szabad ugatnunk. Annyit ugatunk, a mennyi tetszik.

Távolról fütty hallatszik és kiáltás: »Parlament, te!« és a kutya ugatva sietett a házba.

IRODALOM.

(Justh Zsigmond: *A pusztai könyve*. Budapest, 1892. Singer és Wolfner kiadása.)

Van egy bizonyos foka az írói képességnek, mely-
 lyel szemben a kritikának nincs hivatása. Sokkal szilár-
 dabb már az illető író pozíciója az irodalmi közvéle-
 ményben, semhogy a kritikának kellene helyét kijelölnie
 és sokkal kifejtettebb az illető író egyénisége, eszthetikai
 hitvallása, semhogy a kritikának valami oktató, utba-
 igazító hatása lehetne. A ki ezekkel szemben mégis
 ragaszkodik a mértékHITELESÍTÉS módszeréhez, az — tehet-
 ségéhez képest — vagy a jövő irodalomtörténet, vagy
 a »Budapesti Szemle« számára dolgozik.

Mint hogy nekem az előbbihez hiányzik a képességem,
 az utóbbihoz pedig az ambíció, egészen egyszerűen szá-
 mot akarok adni a benyomásról, melyet Justh Zsigmond
 legújabb könyve rám gyakorolt. Az író nem ismeretlen
 sem előttem, sem a nagy közönség előtt. Ismerjük hir-
 lapi cikkekéből, ismerjük különösen *A Hét*-ből, melynek
 Justh Zsigmond állandó munkatársa és ismerjük végre
 három könyve után, a *Káprázatok*, *Művész-szerelem* és
Páris elemei után. *A pusztai könyve* nem új hang, hanem
 igen érdekes pendant eddigi műveihöz. Az előbbiek az
 érző és gondolkodó embert mutatják a nagy világ köré-

ben, megfigyelve, lérájolva és elítélve azt. »A pusztai
 könyve«-ben pedig otthon találjuk ezt az érző embert az
 egyszerű végtelen pusztán, együgyű, becsületes emberek
 között, kiket becsül, szeret és irigyel. Mind a négy
 könyve a szerző belső világának hű tükre. Finom ideg-
 zetű, sensibilis lélek, nagy műveltséggel és nagy igények-
 kel az élet és emberek iránt. Bizonyos romantikus vágya-
 kozás nyilatkozik belőle valami ismeretlen után, amit
 azonban a pusztai sem képes neki nyújtani. Éles, meg-
 figyelő, de megfigyeléseinek csak lírai hatását találjuk
 meg a könyvben. Olyan az írása, mint a tompítóval
 ellátott hegedű szava, lágy, széles és kissé szentimentáli-
 san érzelmes.

Az utazásai eléggé ismeretesek. Évek óta bolyong
 Afrikában, éveket töltött Párisban és egyebütt. A nyá-
 ron végre haza vetődött ősi portájára. A nagy magyar
 alföld kellő közepén van az. Az ilyen érzelmes kedé-
 lyeknek, mint a minő szerzőnk, sokat beszél az ilyen
 sik lapály, hallgatag embereivel. Kiolvassa belőle, külö-
 nösen a nagy világ zajából jöve, az egyszerűséget, a
 valódi boldogságot és valódi bölcseséget. Három oly
 dolgot, melyre a finom idegzetű ember egyre vágyik,
 s melynek birtokában sohasem érzi magát. Van egy
 apróság a könyvben: *A pusztai bölcsé*, a kötet egyik
 legszebb s a szerzője legjellemzőbb darabja. Egy siket-
 néma paraszt ember ez a bölcs, aki jelbeszédekkel fejezi
 ki könnyű, jókedvű boldogságát és sajnálatát, vigaszát
 a földesura iránt, amiért az tudóbajos. Lágy, szomorú
 humor hatásával bír az a többes szám, melyet az a
 mindenképp kifosztott paraszt legény használ: »Nem
 nekünk való az asszony!«

Az alföld képe, amint e könyvben adva van, nem
 hű. A szentimentalizmus fátyolán keresztül látjuk, a mora-
 lista, a filozófus szemével tekintjük. Vonatkozásban van
 a nagy világ hű konvencionálisához, holott tényleg
 semmiféle viszonyban nem áll vele. De egy beteg ember
 ebből a konvencionális világból ide tér és mohón szívja
 magába a szabadság, egyszerűség levegőjét, gyönyörü-
 séggel hallgatja a magyar nótákat, az egyszerű emberek
 szívig ható beszédjét és szomorúsággal mond bucsut e
 boldog vidéknek, hogy ismét a gazdag emberek hideg,
 barátságtalan világába elvegyüljön.

Kissé őszi a hangulat ebben a könyvben. Elbeszél-
 léseket is tartalmaz, amilyen a *Zana Zsuzsi megtérése*,
A Süle Klára lakója, *Leánynéző*; de egészében egy lírai
 verskötet hatásával van az emberre. Poétikus könyv.
 Alaphangja a rezignáció, mint minden embernél, aki a
 legpoétikusabb betegségben szenved: tudóbajban.

De Justh Zsigmondban szerencsére az a baj csak
 oly mértékben van meg, amennyi szükséges hozzá, hogy
 írásai poétikusak legyenek.

Kisfaludy-társaság. E derék literaturai társaság nagyérdemű
 tagjai minden felolvasó ülés alkalmával tanusítják, hogy jobb
 izlésük van a nagy publikumnál. Mig emennél nem használ
 semmiféle »műsor«, hogy távol maradjon, addig a társasági tagok
 közül ki kell sorsolni egyet-kettőt, a kiknek a szerdai mártírom-
 ságra vállalkozniok muszáj. Ezuttal valami élelmes Kisfaludysta
 akként rendezte a dolgot, hogy a sors — épen a fölolvásokra
 essék. Hallgatták is ezek egymást nagy buzgósággal. Az egyiket
 megkérdeztük: mit olvastak? — Azt mondta, hogy hallott vala-
 mit alapítótágról meg Martiálisról. — Valószínűleg Martiális
 belépett 100 forinttal alapító tagnak. A mi nem is volna olyan
 csodálatos, mert ha élne, *rendes* tagságra ugy sem tarthatna
 igényt.

Igmándi Mihály igen érdekes könyvet adott ki. *Magyar
 szellemi élet* a címe s tartalmaz számos magyar író és művész
 tollából származó kisebb-nagyobb dolgozatokat, többnyire egy-

egy epizódot az illetők életéből. A sok cikk közül nem egy igen ügyes, amit különösen a nem tollal dolgozóknak említünk föl dicsérettel. Vonzóvá teszi a könyvet a közlemények szerzőinek finom kivitelű arcképe és autogramma. Ez utóbbiakból a kötet végén egész kis tableau van összeállítva.

Csernyei Gyula lefordította Bellami »Visszapillantás« című híres könyvét, melyben a jövő társadalom politikai és gazdasági átalakulásaival foglalkozik. A szellemes mű Csernyeiben ügyes és lelkiismeretes fordítóra talált, kívánatos, hogy kiadót is találjon.

Z E N E.

Opera. Jóféle házi kosztot kaptunk a héten. Rossinit, Mascagnit, Mozartot. Hogy egy kis pikantéria is legyen benne, jótékony czélu drámai előadás és egy kis jubileum is volt. Az Elektra-előadás nem volt érdektelenebb az eddigiekénél, de a ritka padosorok a közönség nem nagy érdeklődéséről tanuskodtak. A mi a jubileumot illeti, annak eredményével már meg lehetnek elégedve az elég szép számú szerzők. A Zárai-Mazzantini-Stojanovits-féle balletről, a *Csárdás*-ról van szó, az első eredeti magyar ballet, mely 25 előadást ért meg. Megérte a közönség lankadatlan érdeklődését, mely zajosan tapsolta a szép magyar nótákat, egyes tánczokat és különösen a Rákóczy-indulót. A tulajdonképeni opera-előadásokról kevés a mondani valónk. A ki a vasárnapi színházi czédulán Signorini ur nevét látta, az el lehetett készülve a művészi képtelenség impozáns kifejtésére, a miben azután nem is érte csalódás. Az előadás különben is nagy elhamarkodásról tanuskodott. A karok ingadoztak, az énekesek kedvetlenek voltak, sőt még a rendező is, a ki pedig jól csinálja mindig a dolgát, ezuttal elhagyta magát. Sokkal különb és valóban jó volt *Figaró lakodalmának* előadása csütörtökön. Bianchi k. a. Zsuzsánája pompás alakítás és kedvesen hangzik az ő primitív kiejtési prózája is. Ábrányiné igen jól festett apród mundérjában és énekével is tapsokat aratott. Rotter Gizella k. a. a grófné szerepében kissé bágyadt volt ugyan, de tisztességesen megállta helyét. Ney Dávid szereplésénél megszoktuk már, hogy pompás.

Hangverseny. Igen distingvált finom izlésű művész nyitotta meg az ideai — nem csekély számú — hangversenyek sorát. Bürger Zsigmond tanár, az operaház első gondokása gyűjtött a vidgató nagytermébe nem nagy számú közönséget. Különösen Haydn nagy D-dur (Gevaert hangszerezése) és Volkmann A-moll hangversenyében fejtette ki brillians technikáját és azt a férfias, egészséges felfogását, mely a gondokásoknak e hangszerek az édeskéshez való hajlandóságánál fogva, nem igen szokott gyakori

tulajdonságuk lenni. Élénk tetszést aratott *Szilágyi Bella* kisaszszony éneke is, ezzel is bebizonyítván, hogy az opera még a létezőknél kedvezőbb művészi viszonyok között is hasznát tudná venni. A zenekíséretet a zenekedvelők és az opera tagjai szolgáltatták Bellovich igazgató dirigálása mellett.

KÉPTALÁNY.

Helyreigazítás. Utolsó számunkban sajnálatunkra egy a megszokottnál nagyobb kaliberű sajtóhiba csúszott be. Rendes dolog ugyanis a szó- vagy betűcsere, melyben ma már egyetlen olvasó sem ütközik meg, hanem helyreigazítja a maga emberségéből; szokatlanabb azonban a *cliché-csere*, mikor a szedő a keze ügyében levő czinklemezek közül tévedésből olyat illeszt bele a formába, mely már egyszer használtatott. Ilyesmi történt annak a képtalánynak a clichéjével, melyet 40-ik számunkban közöltünk. Ujra belekerült a formába és így ugyanazt a képtalányt másodszor is közöltük a 43. számban. Örülünk azonban, hogy akadtak olvasóink közt olyanok is, akik csak a másodszori közlés alkalmával foglalkoztak a renittens képtalánnyal és megfejtését (*Az alföldön juhászbojtár vagyok én*) is beküldötték. Közzöljük neveiket: Stein Stefi, Ambrus Eszti, Nussbaum Jozefin, Fáy Irén, Just Ernő, Garai Sándor.

November 1-től fogva minden „A Hét“ szerkesztőségét és kiadóhivatalát illető küldemények VII., Erzsébet-körut 6. szám alá czimezendők.

Térszülke miatt a *Heti posta* és rovataink egy része kimaradt.

Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos: **KISS JÓZSEF.**

Foulard-selyem mintegy 300 különböző

szín és minta — közvetlen magánügyeknek — közvetítők kizárásával: 1 forinttól egész 4 frt 65 krig méterenkint vitel és vámentesen. Minták postafordultával. **HENNEBERG G.-féle** selyemkelme-gyári-raktár Zürichben (Svájc), Csász. kir. udvari szállító.

EPSTEIN MÓR
kész gyermek-ruha üzlete
Budapest, IV. Kigyó-utca 9.
(a gyógyszerár mellett.)
ELEGÁNS
GYERMEKRUHÁK és KÖPENYEK
nagy választékban
babáktól egész 14 éves korig. Leányok és fiúk számára a legújabb párizsi divat szerint
legjutányosabb áron.
Megrendelések mérték szerint miként tudva van a legszolidabban teljesítetnek.

Uj szerkezetű
töltő-kályhák
minden nagyságban a legolcsóbb áron kaphatók
Bermann Mór
kályhagyárában
2 szerezsen-utca 22—24. sz.
A fűtőanyagban való megtakarítás már az első évben is fölért a kályha árával.

Legjobb szer
mindenféle gyomorbántalmak ellen, gyomorhurut, étvágytalanság, bőfűgés az evés után, gyomorgörcsök ellen
Egger szóda-pasztillái.
Ezek mérvadó orvosok által a legjobban vannak ajánlva és még a legtekintélyesebb uraságok által is mint kitűnő hatású gyógyszer használtatnak. Kapható 30 kros eredeti dobozokban Magyarország összes gyógytáiraiban és nagyobb drogua-üzletekben.
Megrendelések másolatai:
Szíveskedjék részemre még 20 dobozzal kitűnő hatású szóda-pasztillából küldeni. **A nassauai koronaherceg.**
Kérek még 12 doboz szóda-pasztillát utánvétellel küldeni. **Gróf Zichy János.**
Küldjön még számomra 10 doboz szóda-pasztillát utánvétellel. **Gróf Tisza.**
Nagyon kérem, szíveskedjék 20 doboz szóda-pasztillát saját használatomra küldeni. **Dr. Horinek Sándor** cs. és kir. ezredorvos.